

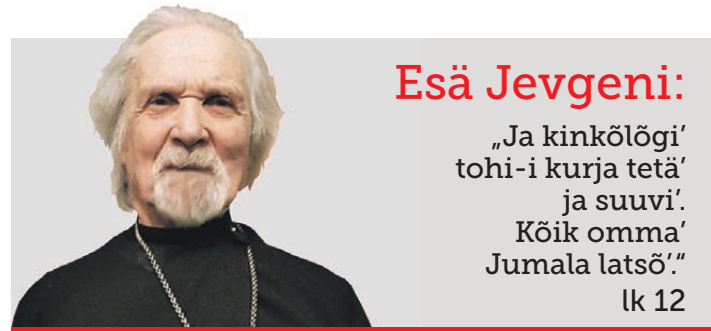
Tormi Piret:

„2020. a suvõl
27. juunikuu pääväl
peetäs Verskah
II Seto tandsopido
„Kagoh ku'atasõ““
lk 2

Nurmeotsa Sulo:

„Ku jummal tervüt
and, tahasi' õks
leelokooriga kokko
kävvu'. Kasvai
niisama laulda.“
lk 3

Esä Jevgeni:

„Ja kinkõlõgi'
tohi-i kurja tetä'
ja suuvi'.
Kõik omma'
Jumala latsõ.“
lk 12

Setomaa

Hind 1 euro

Detsember 2019, nr 12 (361)

Välländmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Vabarna Anne nimelitsõ elotüüpreemia sai' Sarvõ Õiõ, Nurmeotsa Sulo ja Tsopatalo Helju

Seto lauluimä Vabarna Anne nimelitsõ elotüüpreemia vallasetses laureaatsõ omma' sool aastagal perimuskultuuri hoitja' ja kandja' Sarvõ Õiõ ja Nurmeotsa Sulo, vallavälitse preemia saa Tsopatalo Helju Petseremaal tett tüü iist seto perimuskultuuri hoitmisõl ja edesiandmisõl.

KITTUSÕ KELLY

Sarvõ Õiõ sai elotüüpreemia seto keele ja perimuse hoitmisõ, arõndamisõ ja edesiviimisõ iist. Sootska Sarvõ Õiõ om terve uma elo kõikaig seto perimuskultuuri arõndanu' ja hoitnu'. Tä om olnu' teküs muusiumitüütäjä, uurnu' rahvaluulõ, tennü' sissekandit Eesti vaimso kultuuriperändi nimistühe, esindänu' seto kultuuri välähpuul Eestit. Õiõ om käpe näpotüütäjä, tä om kokko säädnu' ja välä andnu' mitmit raamatit ka' seto keeleh ja om aktiivnõ seto keele hoitja. Kuuh ummi latsiga' oppas tä seto tandsu ja lau-

Elotüüpreemia' om üle ant.

Riitsaarõ Evari pilt

lu. Õiõ om leelokoori Siidisõsarõ ja Õiõ Seto' asutaja, Seto Kolledži Ühingu liigõh, olnu' Seto Kongressi üts kõrralda ja-alostaja, olnu' Seto Kongressi Vanõbidõ Kogo sekretär üle katõkümne aastaga, aooleh

Setomaa tõlk ja erinevvi artiklidõ kirotaja ja seto leelokonverentse kõrraldaja.

Setomaa vallavaltsus and elotüüpreemia Nurmeotsa Sulolõ pikaaolitsõ ja aktiivso tegevuse iist seto perimuskul-

tuuri hoitmisõl ja edesikandmisõl. Sootska Nurmeotsa Sulo om 20 aastakka vidänu' iist leelokoori Helmine, tandsnu' pikkä aigu tandsorühmäh Hõbehall, avitanu' kõrralda' Seto Kuningriigipäivi, olnu'

Seto Kuningriigi sõaväe ülepuhataja ja vidänu' iist sõaväeparaati. Sulo om ineminõ, kiä pidä kinni uma lubahuisist, julgustas tõisi ja and kõigilõ võimalusõ rakõnda' hinnäst seto umakultuuri alalõhoitmisõl ja edendämisõl. Järgmätsel aastagal tähistäs Sulo umma 70. aastaga juubõlit.

Tsopatalo Heljulõ anti vallaväline elotüüpreemia seto perimuskultuuri aktiivso hoitmisõ ja edesikandmisõ iist Petseremaal. Üle 50 aastaga om Helju olnu' tüüh raamadukogoh, minkõ kõrvalt tegeli jovvulitsõlt ka' seto kultuuri hoitmisõ ja edesiviimisõga'. Helju om aastagast 1978 Kosõlka leelokoori liigõh ja 1985. aastagast naas tegelemmä koori organisatoorsõ poolõga'. Petseri Seto Selti juhatusõ liikmõna 1990. aastaga edeotsast pääl om Helju andnu' uma panusõ maapäpävä kirmassidõ ja talsipühhi läbi viimisõlõ Petserih.

Petsere Lingvistilisõh Koolih asut tä 2001.–2002. aastagal latsi leelokoori Tsirgukõsõ ja om juhõndanu' tuud kümme aastakka. Parhilla' pidä Helju umma vanaduspensionõ Podlesje küläh, koh tä oppas seto juuriga' latsilõ Metkavitsa

kooli laulupargikõsõh Mafakõsõ' leelotamist. Metkavitsa raamadukokko tekk Helju muusiumitarõ, koh omma' väläh timä uma' seto rõiva' ja näpotüü, sääl tä hüä meelega' näütäs ja seletäs ka' külälisilõ. Kõõ uma elo om Helju tiidligult ja tiidmäldä' pühendänu' Petseremaalõ ja seto perimuskultuuri alalõhoitmisõlõ Petseremaal.

Preemia' anti kätte Vabarna Anne umakultuuriõdagul 16. detsembril 2019. Vabarna Annele pühendet pääväl kell 14.30 olli' mälestüsmiõdi' lauluimä havva pääl Verska surnuaiah. Elotüüpreemia' anti üle ja soovti laureaadolõ õnnõ kell 16 Verska Kultuurimajah minevä aastaga laureaato sootska Riitsaarõ Evari ja sootska Tormi Pireti juhtmisõl. Kõiki laureaato tunnustõdi Setomaa valla tenokirä ja 1000 euro preemiaga'.

Vabarna Anne nimelist elotüüpreemiat andas välä neländät kõrda. Preemia välä andjas om Setomaa Vallavaltsus. Preemia andas traditsioonilitsõ seto perimuskultuuri edesikandmisõl tett silmäpaisuva tüü iist. Sündmüst toedi' Kultuuriministerium ja Setomaa Vallavaltsus.

Sälätaadõ mõtõldõh, edepoolõ kaieh

SARVÕ ÕIÕ

Aastaga viimätsel kuul, ku väläh lätt pümmest ja samah hillä tulõ taivast valgõt lummo, tulõva' etkost mõttihe innidse' ao' ja arma' umadsõ. Igä ka' jo sääne, õt mõistat õka päivä hinnada' ja õdagidõ tehänäpä' pääväkeist. Mul om hüä tunnõh, õt olõ parhilla' siih, koh olõ. No' usu viil inäbä, õt maa mu ümbre eläs ja ma olõ üts soo maa pääl, kinkõlõ om maad vaia, õt ellä' ja eloh olla'. Nimigi' ütles tuud, õt ma pia maal elämä. Tiia-äi, kuvva muudu imä tuu mõttö pääl tull, õt sääne vahtsõmooduli-

nõ nimi uma tütrele panda'.

Tagasi sälätaadõ mõtõldõh tulõ-õi kõrraga' midägigi' miilde. Mõttö langaots om hinnäst kõrrast ar' käknü'. Koh tuu ots om, minkõst no' arotamma naada'? Kats kassikõist magahasõ' leso pääl, näil paistus hüä säänestmuudu olla'. Puu' ahoh prõksva', andva' hindäst tiidä', õt tuli näid ürä ja lämimi hõõhkas tarrõ. Tähtsä om, õt kõgõ väikop latsõlatsõkõnõ om ka' koolitiikauja. Kõigilõ mi perre latsõkõisilõ meelüs kooliti, kõik nä omma' hoolõlitsõ' ja ilolitsõ'. Uma pereh ommõgi' eloh kõgõ tähtsäp, tä om edimätsõ kotusõ pääl.

Hulga om hüvvi sõbrakõisi,

mõnõ' eläse' lähebäh, tõõsõ' jal' kavvõbah, a tiidminõ, õt nä omma' olõmah, and joudu ja kindlat olõkit. Koolnu' ja elävä' tsiiratasõ' ütsilde ja tõisildõ, kedägi' jovva-ai kinni haarta', nä omma' mõttöilmah liisnalt läbisegi. Üts tulõtas tõist miilde ja tõonõ kolmadat ja mõnt tiia parebahe, tõõsõst olõ vaest õnnõ nimme kuuldu' kõnõldavat.

A tuu om kindla, õt suvõ keskpaigah oll leelopäiv. Paar tunni laulmist umah keeleh, ummi mõttit. Leelopäiv vöisi' ollaki' ku innine külä, koh naase' korju' kokko ja lauli' üts-tõõsõ vöikna, lauli' tuust, mia süümel ja hingel, lauli' hüvvä,

lauli' halva. Saaju aigu laulõti mitu päivä, kulatõdi kol' päivä. Mi olõ tuu unõhtanu', mi olõ-õi inäp nii kõva' laulja', mi olõ õnnõ kõva' lavalaulja', a prostalt mõttidõ laulja' olõmi kahõs jo väiko'. Üüd om rassõ üleväh olla', laulõh om rassõ lesta', leelosõnnu om rassõ siädä'. A pruumi' vöisi', vöisi' väiko summaga', ütskõik ku suurõ pargiga', õt saia' tiidä', midä laul miika' tege, kohe leelosõna' meid veevä'. Kinkõlõ mõtõh om miilt müüdä, nuidõga' vöisi' edesi arota'.

Edepoolõ kaieh, sis näe Hüdsi Silveri kodokotusõ iloisit orgõ ja mäki. Sääl mi ümbre jakapäävä hulgaõna olõ ja

ütsõist tunsta ja kunigapäivä kintä. Ommõgi' jo aig edepoolõ naada' kaema, õt kas pruumi' astu' innitsidõ jälgi piteh ja kavvu' kirmasidõ teid vai tuns-ta' vahtsit kotussit ja olõmisi. Kiä om hoolõlinõ, tuu joud vaest õgalõ poolõ, a päivi om meil aastagah kõigil ütepallõ, tulõ õks tšuu sortit ja vaehtõpäääl vaia ka' mõtsupiteh hulki' ja marjumõtsah olla'. Setomaal om hüä olla' ja ellä' nii ku vanavanõbilgi'. Kumarda taadõ jääväle aolõ ja kumarda iih tiidmäldä tunnõlõ.

Olõmi' sis hoolõlitsõ' ja toolkulitsõ', saami' kokko ja löõmi' laulu, kül' sis elokõnõ hõõrüs ja pääväkese' pilisese'!

Õiõ uma esivanõbidõst kõnõlõmah. Riitsaarõ Evari pilt

Seto nätäl Petserih

GRÜNBERGI MARIA

Jo varahappa om kõrraldöt Petseri Lingvistilidsõh Koolih seto kultuuri nädälit. Soo aastaga toimusi tuu tähtsä nätäl 10.–13. detsembri.

Edimäne päiv kand' päälkirja „Midä ma tiia Setomaast?“ Tuul pääväl saiva' latsõ' ni noorõ' vällä märki', midä nä jo setokõisist, seto keelest ni Setomaast tiidvä'. Kõgõ targõmba' saiva' umalõ tuu iist ka märgi rõnda. Vaihõutundõh tetti seto tandso oppust ni üts klass pääsi bioloogia kontrolltüst, ku mi kahooti tei ni seto kultuurist kõnõli. Tetti ka eräle seto keele tunnõ, koh opati latsilõ kõgõ tähtsämbit seto-keelitsit ütlemisi, veido grammatikat ja tunni lõpuh oll' õga kõrd küsumuusi vuur. Ja kõgõ oll' küsüjit nii pallõ, õt Aare jovva-s eiski kõigilõ vastada'.

Tõõnõ päiv oll' pühendet seto näpotüüle. Kostmah ja abih käve' Vabarna Jane ni Linnusõ Marje. Näpotüü tundõh opati vanigu tsäpändämist, kaaruspaila tegemist ja veido ka seletedi, midä seto rõividõ elemendi' tähendäse'. Samuti sai mängtüs jal' üts kahoot. Päävä lõpuh olliva' valmi' vanikidõ tüüproomi' ja paar-kümmend sentimittret kaaruspaila. Noorõ' opva' kipõlt!

Kolmas päiv oll' seto muusiga päiv. Vaihõutundõh teie

Variksoo Leenaga jal' tandsooppust ja pillimängo, mis päävä lõpuh kolisi ar' PLG sporditarrõ. Sääi sai üles trummi' ni võimõndusõ, võtsõ karmoška ka üteh ni tei tõsist setorokki. Õgast luust tetti eräle ansamblikuuhisais ehk sõs opati üts nuur trummarist ja tõõnõ basskitarristist. Esi' mängse karmoška ka üteh ja ku mõnõ luu perrä ka tandsi' mõistõti, tandsti ütehkuuh. Ku inäbõs lugusit olliva' vana' seto tandsoluu', sai lõpõtusõst tetti' ka paar ilmakuulsat rokiluku ja ka üts joululaul, midä kõik mõisti' üteh laulda'.

Riidi pidi leelopark Tsirgukõsõ' uma 16. sünnipäiva, õks uma kododsõh koolih Petserih. Küllä tulli' Petseri liinapää, EV konsul Partsu Triin, leelopark Ilolang, setokõsõ' Petserimaalt ni uma kooli inemisõ'. Tsirgukõsõ' tei' külälisilõ vesselä näüdendi ni lauli' laulõ. Ildapa läts pido edesi aoluuklassih (mis om üteliisi ka PLG seto tarõ), pakti krõnglit, laulõti ni tandsti.

Ilmadu suur teno Variksoo Leenalõ, Hõrna Aarelõ, Vabarna Janelõ, Linnusõ Marjelõ, Leima Evelinilõ, Fööniksi trummarilõ Andreilõ ni Petseri Lingvistilidsõlõ Gümnaasiumilõ ja kõigilõ nailõ, kiä' kõrraldi' ja avidi' seto nädälit tetä'! Õt saas valgõt päivä nätä' tulõvikuh Setomaat!

Seto nätäl Petseri Lingvistilidsõh Koolih. Grünbergi Maria pilt

Seto rahvarõivaraamat – kunas tuu küll valms saa

KALA INGRIT

Seto Käsitüü Kogo vedosnik

Joba kol' aastakka om Seto Käsitüü Kogo halutanu süänd seto rahvarõivaraamadu kokkosäädmissõ ja välläandmissõ peräst. Kuuh Seto Instituudiga oll' meil suuv, õt käsitüülisõ' ja tiidläse' saasi' kokko ja jaasi' mõistmisi ütstõõsõlõ. Tämbät-sel pääväl võimi uhkusõga üldä', õt peetü om 29 teemapäivä ja ütehkuuh om kaetu vanna ja vahtsit pilte ja rõivit, kullõldu om tiidmisi, mäletämisi ja uurimisi. Mitmõl kõrral omma' olnu' kolleegiumi kuuholõki' ja kokko om korjunu hulga artiklit.

Õt erinevit autorit om raamadu kokkosäädmissõ man veiga pallõ olnu', om iih uutmah suur tüü toimõtajal. Tahtsõmi, õt samal aol, ku nakami tekste toimõtama, olõsi' olõmah ka kujondaja. Tuuperäst teimeki kujonduskonkursi. Mineväl kuul ollgi meil kujondustõ ülekaeminõ ja parembidõ väl-läsortminõ. Kokko saadõti hindamisõ jaost viis tüüd. Kõik, kiä' tahtsõva', saiva' kujondamisõ tüü jaost päävüü teksti ja pildi'.

Kõkõ inämbä tunnustust sai

Urmi Evelini tüü. Tuudi vällä, õt foto' olliva' hüä' suurõ' ja autoril om hüä' eseme tunnõtaminõ. Kujondusõ man oll' olulinõ hõste rõhutõtu ja tekst oll' tulbah, mia tege lugõmisõ parembast. Tõõnõ preemia läts Saara Kirjastusõst Kenki Annelilõ. Kiteti timä kontseptsiooni, õt kõik vahtsõ' teema' nakasõ' vanaaigõ fotoga ja lõpõsõ' vahtsõ ao fotoga. Nüüd tulõ kaia', kuis hinnah kujondajidõga kokkoleppele saia' ja kujondusõ jaost rahastus löüdä'.

Tahasi' kittä' kõiki, kiä' ommava' lubahusi täitnü' ja uma artikli ar' saatnu'. Kitä ka Tullusõ Kajat, kinkäst om olnu kimmäs tugi taa käsikirä materjali kokkokorjumiõ man. Ku kõik lätt hõste, sis tulõva aastaga mai algusõh piäsi' olõma meil olõmah ka joonisõ' ja foto' ni perämätse' teksti'. Vaest saami sis 2020. aastaga tõõsõh poolõh tekste toimõtada', kujondada' ja külendäda'. Julgõsi' vällä üldä', õt 2021 võisi' sis tuu kavva säetü ja oodõtu suur rahvarõivaraamat ilmavalgust nätä'.

Perämäne teemapäiv om plaanitu 7. veebruar 2020 ja kõnõldas seto latsi rõivist innevanastõ ja parhilla'. Olõti oodõtu!

Setomaa X hariduskonverents

REIMANNI NELE

Setomaa hariduseloj joud' soo sügüse 29. novembril kätte tsõõrik tähtpäiv – kümme aastakka Setomaa hariduskonverentse pidämist Setomaal.

Edimäde konverentsikut-sõ saat' mõttõ algataja ja pääkõrraldaja Jüriõ Vello vällä 27. novembris 2010 ja kokkotulõja' olli' oodõt Miktämäe kuuli, koh om peeti' kokko ütesä hariduskonverentsi.

Õga aastaga omma' pätee-ma' vaeldunu': om kutsut ütid-selt seto miilt ja kiilt hoitma, Lätimaalt suite ja soomõugri sugulasrahvidõga kuuhtüüd tegemä, nuurilõ maal sobilikku tegevüst löüdmä ni umah keeleh perimõsoppust kõrraldama. Soo konverentsi päälkirja või mõista' kimmähe mitund muudu, nigu ettekan-didõ ja arvamiisi perrä peräh vällä tullgi.

Õga hariduskonverents om pääle alostanu Seto hümniga ja teretüses lauli' viil perimõsoppaja Vabarna Maret juhatusõl Verska kooli tütrigu' laulupargist Laanõtsirk. Pais-tu, õt iihütleja Linnuse Anni sõnno „kadajal kahhar kaabu-kõnõ" ja „kuusõl korgõ kuv-võkõnõ" perrä nooguti' ummi päid esiki kuus ni kattai koo-liaknõ takah.

Teretüses saiva' alostusõh sõna Setomaa vallavanõmb, ülembsootska ja Verska Gümnaasiumi direktor. Vallavanõmb Kudre Raul nimef, õt umma kiilt tulõ hoita' ku kõgõ kallimbat varra ja tuu om parhilla' terve Setomaa ülesannõh. Ülembsootska Järvelilli Rein märgõf, õt uma keele ni kultuuri hoitminõ om küland keerolinõ ülesannõh ni paremb kuuhtüü võisi' olla' latsõvanõmbidõga. Palu Liina, Verska kooli juht, tulõt kullõjilõ miilde, õt 2019 om Verska hariduselo 125. sünnipäävä tähistämise aastak ja hariduskonverentsi pidämine passis juubeliaastahe väega hõste. Hüämeelega kaeti-kullõldi

Noorõ' hariduskonverentsil.

Palu Liina pilt

viil ka 6. klassi näütemängu mehitsidest ja karost.

Minkõst kõnõli' X hariduskonverentsi ettekandõ?

Jüriõ Vello kõnõl Setomaa hariduskonverentse kõrraldusõst kümne aastaga joosul ja Setomaa hariduselo aoluust laembalt. Kõrraldõt olõ-i õnnõ konverentse, a tähis-tet om vanna koolikotussit ja kultuuritegeläse Pino Nasta elokotus ni ilmunu' om mitu kogomikku Setomaa kooli- ja küläelo kottalõ.

Hoidmetsa Ilme kõnõl' umah ettekandõh „Pärimuskultuur gümnaasiumi õppekavas" taa oppusõ kõrraldusõst, põhiteemadõst ja tulõmuisist paari-kümne aastaga joosul. Uma-kultuuri oppus nakas Verska koolih töõmeli joba 20 aastakka tagasi. Pikkä aigo käve kokko kodouurmisõ ring, mink liikmõ' omma' uurnu' kodo-ni külä aoluku, vanõmbidõ kooli-aigo vai kõkkõ muudki ni aastil 1970–1990 saie valmis päält 40 uurmisõtüü. Tämbädsel aol omma' perimõsoppusõ man abis joba digivahendi' ja tetäs muusõumitunnõ, a oppusõ mõtõh om õks herätä' nuuri vastutustunnõt uma keele ja

kultuuri alalõhoitmisõl ni esi' edesiviimisel. Edimäst kõrda konverentse aoluuh olli' ettekandõ' ka koolilatsilt. Lummo Jade (Verska Gümnaasium) kõnõl' teemal „Seto lauliku Jekaterina Lummo elu ja looming" uma vanavanaimäst ku lauluimäst ja Sari Reelika ettekannõh „Kõnekujundid Mee-me Sari luules" oll' pühendet uma vanaesä loomingulõ.

Andresoni Sigre ettekannõh „Kogukonna kaasamine õpettõsse – koolipäevad Rikka Ivvani talu näitel" kõnõl' tuust, kuis 36 opilasõga Mere-mäe koolih tetäs taloh opmisõ päivi eri vannusõh opilaisilõ ja tegemiisiga om üteh haarõt ka ainõoppaja'. 143 aastaga vannusõh traditsioonilidsõh taloh saava' koolilatsõ' pruumi' üt-te ni tõist ummi kässiga tetä' ja lahenda' ka mõistust nõudvit ülesandit. Õgapääväst maa- ja taloelo kogõmust om kimmä-he vaia tuuperästki, õt Setomaalgi eläs hulga latsi korterih hoobis liinamuudu ello.

Konverentsi ettekandõ' lõpõf ülekaehus üle piiri kuuhtüüprojektist „Improving cooperation between local authorities, schools an

NGO's in teaching and promotion of local cultural heritage to children and youngsters in historical Setomaa area – Heritage Teaching". Projekti om üteh haarõt Setomaa kolm kuuli ja tõõsõlt puult piiri nelli Petseremaa kuuli. Ütistüüst kõnõli mi poolõ päält kultuurivedosnik Hõrna Aare ja Petseri poolõ küläliisi puult Baranova Larissa.

Petsere koolõh peetas tähtsä latsilõ rahvakallendri per-rä tähtpäivakombidõ tutvustamist, vanna mänga ja lau-lõ miidetulõtamist ni ütidselt vanna süüke tegemist. Aare kõnõl' ütidselt keväjäd-selt latsilaagrist ja opireisist Irboska kanti ni oppajidõ ütistis kokkosaamistõst ja vahtsist plaanõst. Taa ütisprojekt lätt vahtsõ aastaga huuga edesi, nii õt edespite saa Petsere ja Seto poolõ oppajidõ ja latsi tegemiisist aolehest kimmähe pikembält lukõ'.

Ütine arotaminõ haridusteemadõ üle pääle ettekan-dit teküt ummakõrda vahtsit küsimiisi mano, minkõlõ tulõs vastussit otsi' joba vahtsõl hariduskonverentsil – ku mitte inne, sis aastaga peräst.

II Seto tandsopido „Kagoh kul'atasõ"

Jää-i edimäne tõõsõlda. Koh om, taahha tulõ mano. (Setokõisi tarkusõ)

TORMI PIRET

II Seto tandsopido morolõsäädjä

Om suur rõõm tiidä' anda', õt 2018. a I Seto tandsopidolõ „Kagoss kargasõ" om perrätulõja. 2020. a suvõl 27. juunikuu pääväl peetas Verskah II Seto tandsopido „Kagoh kul'atasõ".

Kul'atama kutstas eelmäde tandsopido tandsja' Setomaalt ja muialt seto rõvivih ja seto tandsa tandsma. Kutstas nuuki' seto', kiä' edimäne vuur tihka-s tulla', selle õt seto muud om inne kumpi' ja siss haarda'.

Kul'atama kutstas vagivahtsõ' tegijä' – Setomaa lähko' naabri': Vahtsõliina ja Räpinä, Lätimaa Aluksne, Petseremaa, Vana-Irboska ja Pihkvamaa tandsja' ummi tandsa ja rõviodõga. Kul'atama kutstas Eestimaalt nuu', kinkä soovist om tandsi' seto vai Vahtsõliina vai

Räpinä tandsa, kandõh säläh seto vai Vahtsõliina vai Räpinä rõvit, kõrdapite vanamoodulidsi rõvit.

II Seto tandsopido morolõsäädjäst om Tormi Piret ja pillimängijidõ vedosnigust Leima Evelin. Seto tandsõ' märk vällä Tormi Piret, kiä hoit silmä pääl ka tandsjidõ seto rõvil. Vaht-

sõliina tandsõ' ja tandsja' ja rõiva' sääd ria päale Leelanssi Inga. Räpinä tandsõ' ja tandsja' ja rõiva' om uma süameasast võtnu Aia Hele.

II Seto tandsopido tuu lähkobahe naabridõ tandsmisõ moodu', märgotadõh, mia om ütesagamast ja mia eissagamast, määndse' omma' kul'

tamisõ kombõ' üteh ja tõõsõh kotusõh varahatsõbal ja illat-sõbal aol.

Seto Folk om vahtsõlt ten-nü kumarusõ tandsmisõlõ ja säädnü tandsmisõ tõist vuuri edimäde kotussõ päale. Tandsorahvas Setomaalt ja kavvõbast om tuu iist väega tenlinõ.

Sootska Nurmeotsa Sulo sai Vabarna preemia

LUIGASÕ INARA

Ku ma iisapäva hummogu üle majaläve Sulo mano tarrõ jovva, om kõõgih lavvakõnõ jo kohvijuujit uutmah. Soo om Sulo naase ettevalmistus. A nii om soo majah kõõ olnu – kiä majja tulõ, tuu om oodõt, kiä oodõt, tuu jaost laud ka säet.

Istumõ sis lavva taadõ ja kõnõlõmõ niisama ilmaelost, tulõtamõ miilde ütitsit tegemisi, naaramõ ja joomõ kohvi. Ja sis ma küsi:

Sulo, ütle' mullõ, mis olli-va' nuu' kolm asja, midä sa teide', ku sait tiidä', öt olõt Vabarna Anne preemia saanu?

Sulo ei saa' vooriga kõnõlõma. Täl om klomp kurguh ja silmävesi juusk müüdä põski alla-poolõ. Esi' tunnõ, öt ku niimuudu viil kavva lätt, sis ma naka ka nuutskma. Selge om, öt soo asi om Sulolõ väega hinge lannü. Ja sis ta seletäs:

No mis ma tei. Kõgõpäält tahagi üldä', öt taa asi tull' mullõ väega uutmalda. Es mõista' aimadagi. Ku helistedi, sis iki tükk aigo. Es saa' kuigi pidämä. Sis naksi mõtlõma, kas ma olõ õks ta aša vällä tiinnü. Ku asi jo klaarimbas sai, sis naksi mõtlõma, öt kuimuudu taa tseremoonia kül läbi saa viidüs – kuimuudu tuu üleandminõ käu, midä üteh tulõ võtta'. No' olõ veidõ jo taa mõtõga harinu ja suur teno om süämeh.

Kas sa töömeeli arvat, öt sa', Sulo, olõ-i taad preemiat vällä tiinnü?

No kuis ma ütle. Ku ausalt, sis om õks ta Setomaa iist juustu ka kõrdapite. Kõigildõ. Tullgi üts päiv miilde, kuis mi ollimõ Kõvõra sannah ja teime Seto Kongressi ja Setomaa Valdu Liidu rahvaga kuuh põhikirju ja arotimõ, kuimuudu Setomaalõ kasulikumb ja paremb olõsi', öt inemistõl olõsi' tüüd ja häösi-i är' kultuur. Kuimuudu sis läbi noidõ organisatsioonõ avaldada' survõt riigi valitsusolõ ja riigikogolõ, presidendilõ. Vai mis survõt, tull' kuigimuudu seletädä' näile, öt mi ka tahamõ töistõ eestlätstega õks rivi pääl olla' ja öt soo veererahvas ka maa-ha jäasi-i. Hing õks haluf Setomaa iist tuul aol väega.

Jah, tuu oll' alostusõ aig. Eesti sai jal eissaisvast ja tull' üte rii päält minnä' tundmalda rii pääle ja tull' ello jäiä'.

Vot nii ollegi. Kõik tuu taaseissaisvusõ aig oll' keerulinõ ja rassõ. Pallõ' Setomaa aša paistuva ka ummilõ inemistõlõ mittevajaligu'. Olle murangulinõ aig. No' om tävveste loomulik, öt käüse Setomaa leht, öt omma' uma' Setomaa organisatsioon'i.

Ma olli viis aastat Seto raadio saadõtõtegiä. Öga nädäli tei viis saadõt, õgal neläpääväl oll' viktoriin. Läbi raadio küsse Setomaa kotsilõ küsümisi ja inemisõ' helistivä' ja arvssiva' är'. Tuu olle ka väega hariv

Nurmeotsa Sulo.

ütelpuult. Pallõ tei ka portreesaatit, inemistõ elost, Setomaa tegemistõst. Ma olõ tennü intervjuud ka president Lennart Meriga. No ma ütsündä es tii', õks tuul aol Georg Pelisaa-rõga katõkese.

Sa olõt sis õks suurt kuul-sust Lennart Merit üle kullõlnu.

Jah. Tuu saadõ piäsi' olõma Kaguraadio arhiivih. Meri oll' suur setodõ toetaja. Miilde omgi jäänü, öt ku tä kõnõl, sis tooni', öt setodõl piät elo minemä parembas. Öt es olõsi' maahajäämist, öt koolõh olõsi' oppaja' ja öt kõik omandiküsimusõ' saasi' är' lahendõtus. Tollõ saatõ teime Obinitsah, koolisõõklah.

Meri oll' väega kõva suidsu-miis. Ku ta kõnõlõma nakaš, panti tälle tuhatoos kõrraga lavva pääle ja ku täl iso tull', nakaš säälsamah suitsu kiskma. A tark miis oll', kipõt juttu es aja'. Mõtõl' ja kõnõl'.

Sa olõt ka oppaja tüüd tennü?

Olli oppaja Koksina Algkoolih. A olli lühkot aigu oppaja ka Igrise Algkoolih. Sis üts pois-kõnõ üteli, öt Sulo aigu hiusõ' saiva' puhada', Sulo es kaku' latsi hiussist.

Kunas leelotama naksit? Leelotamisõga alosti Leiko

man, 1986. aastagal, Vinne aol, sis oll' ka edimäne reis välismaalõ – Soomõ. Käve-me Kaustisõh, folkloorifestivalil. Tuu oll' edimäne suurõt liidust välläkäüminõ ja mul olle parteipilet karmanih. Kagos oll' aig.

Sis olli lühkot aigo Kulda-tsäugah ja ku Helmine nakaš jo tsiibu kandma, sis Leppoja Aino kutsõ Helmisehe laulma. Nii ma jäigi. Olli ütsündä miis ja naase' tahtsõva', öt olõsi' koorivanõmb. Nii saigi ja no' olõ piä 25 aastat koorih laulnu ni koorivanõmba aamõtit pidänu. Om illos aig olnu. Pallõ om välismaal käütü, ilma ka õks nättü.

Nüüd om vist paslik küsüdä', öt määne om kõgõ süämeperi reis olnu?

Udmurdimaa reis. Tuu om mu jaos olnu tipp. Säänest külälislakust, lihtsust, sää-nest olõ-i kohki olnu. Sinnä' läät nigu kodo. Ummi mano, kiä' mõistva' sinno poolõ sõna päält. Sääl nakat arvu saama, öt mi olõ õks näidega üts hõim, üte puu erinevä' haro'.

Sa olõt tandsnu ka?

Päkä Kaidoga hõiksimõ kokko tandsorühmä, Hõbõhalli. 15 aastat tandsõmõ. Omma' õks ilosa' esinemisõ' olnu' – Petserih, Radajal, Irboskah, Pihkvah, väläpuul Eestimaad.

Kotõh ka leelotat?

Ku latsõ' väikomba' olliva', sis rohkõmb. No' harvõmb. Latsõ' omma' kavvõndõh, õgal üteli uma elo ja tüü. A kotõh kõnõlõmist kõnõlõmõ õks seto keeleh. Veli Raivo olle ka suur seto koorõ ja leelo austaja. Tä pidi ka õga vahtsõ leelopladi hindäle saama. Tälle miildü kõik, midä mi siih teime.

Ku pallõ olõt rikkamb, öt Setomaal olõt elänü?

Taa om sääne mõõtmalda rikkus. Kiä Setomaad ei tunnõ' õga ei armasta', tuu vaest saa-i arvugi, öt taa om rikkus. A om. Suur rikkus, midä rahakotti ei topi' ja midä süämeh ja hingeh kannat. Soo and tukõ ja kosutas sinno sis, ku rassõst nakas minemä. Ma olõsi' õks pallõ vaesõmp, ku mul Setomaad es olõsi'. Ma olõ mõtõlnu, öt suur Vinne aig es murra' setosit. Jäi ello seto kiil ja seto kultuur. Arva, öt ku sääntse' rassõ' ao' om üle elet, sis Setomaa kest kavva. Ja ma olõ väega tenolik kõigilõ, kiä' minno esitivä' taalõ preemialõ.

Sulo, sa saat tulõva aastaga 70. Illos nummõr. Midä jovvat ja tahat viil tetä'?

Ku jummal tervüt and, taha-si' õks leelokooriga kokko kävvu'. Kasvai niisama laulda'. Kasvai vahelgi. Tuu and joudu ka edesi ellä'.

Seto Instituut lätt edesi UNESCO-turismi projekti kirästajä rolliga'

KÜLVIGU HELEN

Detsembri edeotsah – täpsebält 6. detsembril – tähistedi Kihnuh suurõ Eesti-Läti kuuh-tüüprojekt „UNESCO-turism“ lõppu. Projekti tävvelik nimi om „Umakultuuri piirkundõ arõndaminõ ja tutvustaminõ turismi tsihktotussidõna“. Projekti oll nelli piirkunda: Eestist Setomaa ja Kihnu, Lätist suite ala ja Liivi rand. Projekti päälausõst sai valit ingliskeeline hüüdlausõh „United by the unique“ – umaperä kõüt kokko. Tuu oll väiga' suur projekt nii eelarvõ, tegemisi ku ka' partneridõ arvu poolõst. Setomaalt oll' üteh haarõt MTÜ Turism (iistvidjä), Setomaa vald ja SA Seto Instituut.

Seto Instituut om olnu' sooõ projekti innekõkkõ kirästajä osah, a ka' kõrraldanu' kooltuisi ja oppõreise turismiettevõtjidõlõ. Instituudi kõrralda' oll 2017. a septembrih olnu' opikua' „UNESCO vaim-sõ kultuuriperändi nimekirja pant kultuurinähtüisi turundaminõ“ ja 2018. a sügüse olnu' konverents „Setomaa, Kihnumaa, Suitimaa ja Liivi rand UNESCOh – umaperä ühendäs“. Mõlõbal ettekandõ-pääväl oll kuhaga' huvtavvi arotamisi, inspiriirvit näütit ja tähtsit tähelepandmisi, midä kultuuriturismipiirkundõh, eriti UNESCO nominatsiooni-ga' seonduvalt om tähtsä tiidä'.

Projekti seeh mi kõrraldi kohalikõlõ turismiettevõtjilõ viis praktilist kooltust. Väiga' huvtõt olti Tuulõ Tooma pildstämiskooltustõst. 2018. aastagal käve kuulsa pildstajä Tuulõ Toomas katõl kõrral pildstämistarkuisi jagamah. Miildejääv ja tähtsä oll kooltus savvusannakombidõst, midä vidi iist Veeroja Eda uma kuulsh Mooska savvusan-nah. 2019. sügüse jagi ummi tiidmisi kodolehe tegemisõst ja haldamisõst Järvelilli Rein ja kävemi viil kõrd Võromaal, öt kaia' Uue-Saaluse veinitalo tegemisi. 2020. jaanuarih uut meid iih jal' üts kooltuspäiv.

Kõgõ inäp oll meil tüüd raamatidõ kokkosäädmissõga'. Projektiga' sai vällä antus 20 erinevvä raamatut. Kõik raamad' sündü' rahvusvahelitsõh kuuhtüüh. Meil om väiga' hää miil, öt mi anni vällä kats tähtsät trükist, mia' kõgõ lähebält pututasõ' kultuuri ja

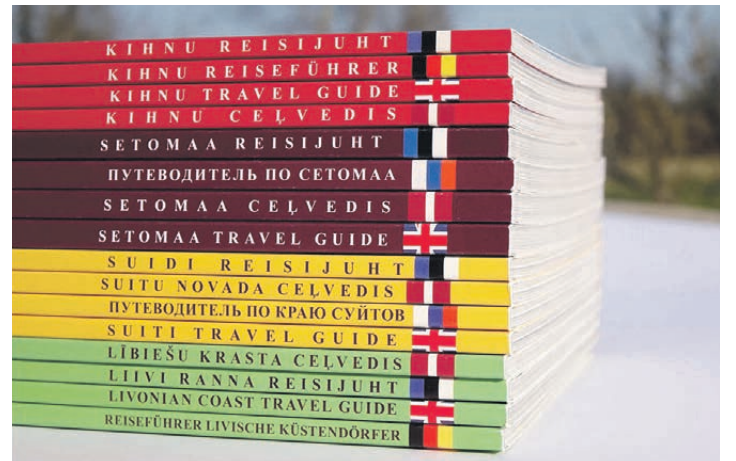
kombit: 2019. a keväjä tull väl-lä raamat „Õgal rahval uma rõivas“ ja 2019. a sügüse „Õgal nulgal uma' kombõ“. Ku edimäne and ülekaehusõ kihnu, seto, suiti ja liivi rahvarõivist, sis tõõnõ näide nelä rahva pühhist ja tähtpäivist, sh tähtsäbist sündmüisist tämbätse päävä kultuurikalendrih. Suur teno seto jao autoridõlõ: Nassari Elvile, kiä kirot rahvarõivist, ja Hao Paalilõ, kiä kirot seto pühhist ja tähtpäivist. Maani kumarus mõlõba raamadu kujondajalõ Tammi-ma Irinalõ. Raamadu' omma' katõh keeleh, erälde vällä-andõ', kokko sis nelli erinevvä. Raamadu' omma' Setomaa Turismi liikmidõlõ ja leelo-koorõlõ ja ka' kohalikõlõ koolõlõ ja raamadukogodõlõ ilma rahalda'.

Mi tennä ka' Sarvõ Õiõt, kiä om avitanu' raamatit toimõta' ja kinkõ käest mi vöi õgal aol küüsüdä', ütskõik kas tuu om kultuuri vai kiilt pututav küüsümüs. Mõistasi' õnnõ küüsüdä'!

Seto Instituudi kanda' oll ka' reisiuhtõ raamatidõ väl-läandminõ. Väiga' kipõ tüü ja 2019. a keväjä sai valmis 16 erinevvä raamadukõist! Öga piirkund and reisiuhti vällä nelä eri keeleh: Setomaa reisiuht ilmu eesti-, läti-, ingli-sõ- ja vinnekeelitsenä. Setomaa reisiuhti teksti sääd kokko Külvigu Helen, toimetajana kai' üle Petrone Epp, Raudoja Ahto ja Priksi Elin. Hullu ja võimsa tüüga' sai kõrda Urmi Evelini ettevõtõh Hurmart, kiä uma miiskunnaga' – Evelin, Marcus Arula ja Maiken Austin – kujondi' kolmõ kuuga' kõik 16 raamadukõist. Mi olõ süä-mest tenoligu' kannahlikkusõ, kuuhtüüvalmidusõ ja väiga' hää tulõmusõ iist.

Projekti üts suur pluss om muidogi' olnu' väiga' sakõ kuuhtüü projektipartneridõ vaihõl. Aifumma, armsa' inemisõ' Setomaa Turismist, Setomaa vallavaltsusõst ja muusiumidõst, Kihnu valla-valtsusõst, Kihnu kultuuriroomist; aifumma, partneri' Sui-di kultuuriroomist, Kuldigast, Ventspilsist ja Liivi rannast.

Aifumma teele kõigilõ, arm-sa' sõbra', kuuhtüüpartneri', kooltuisil ja oppõreisel olnu' inemisõ'. Ja lõpõtusõs: pikä' kiiduavaldsõ kõgõ parebalõ projektijuhiõ Lehtpuu Silja-lõ, ilma kinkõlda' olnu-us sood projekti ja nõid raamatit.

Kuhi raamatit sai valmis.

Urmi Evelini pilt

Säidse pääsápikukõist ja Lumivalgõkõnõ saatva' ar' aastat 2019

Toimõtusõl õnnahhu näide tsõõriklauda päsedä' ja konspekt tetä'.

Õnnõsiin

- 25 aastat Verska Talomuseumi.
- Kirsi Talo ehitedi vällä ja sai Setomaa külälisilõ armsas.
- Meremäe kooli latsõ' valluti' Londoni.
- Nedsäjä külä bändist sai televisioonih Rahvabänd! Üle 250 kontserdi jo ant.
- Trad.Attack! – Rünnak jakkus.
- Sarja Urmas vidi Lüübnitsa aasta küläs.
- Jaapan om vallutõt: Sarvõ Õiõ om kõik kätte tuud jaapanlanna' seto rõivilõ säädni.
- Helmine om leelotanu jo 30 aastakka ja Siidisõsarõ 25 aastakka.
- Kudre Raulil om kotoh õnnõsiini kasvandus.

Doktor

- Hambatohtri Angela Rehi nakaš Verskah tegutsõma.
- Meremäel tetti vahtsõst arstipunkt vallalõ.

Turnõllõja

- Kuningriigi päävä hummogupuulnõ vihm nessüt tsuvva' ar'.
- Obinitsa bussijaama ja bussiusõ vaihõl om lump – kõgõ jääs Tuhkatriinu kang sinnä' kinni ja saa likõs inne ballilõ minekit.

Nõnatark

- Laaneotsa Annela kirof raamadu tuust, kuis tä kogo Kuningriigi ja Kultuuripääliina uma pääga ja ütsindä valmis tekk.

Nurisaja

- Johannõs Pääsukõsõ film, mis Setomaalõ tull' näütämistõ 2019. aasta talsipühil, pand nurisama.
- Leelopäiv pidi mahtma kolmõ tunni sisse, nojah Jakob Hurt ka mahuf seto leelo kolmõ kõütehe.
- Seto Kütük õi pia' huulmalda mustitsidõst maitsõelämuisist tegevjuhti kinni.

Häbendelleja

- Seto pitsi päivil sai Vabarna Maret preemia pudelikleid i heegeldämisõ iist.

Unimüts

- Mitte õi saa' maada', suvõl omma' turisti' ja mafa'-seene', talvõl tsõõriklavva', kooli' ja kooltusõ.

Lumivalgõkõnõ

- Mürgütämäldä ubinit, sitkit ja vabarnit om joba saia'. Setomaa liigus mahekuningriigi tiitli poolõ.

Lehte tegevä':

Toimõtaja Kauksi Ülle, tel 5656 9079, e-post: kauksiyille@gmail.com
Toimõtaja (lisaleht Vahtsõt Vallah) Kittusõ Kelly, tel 522 0661, e-post: kelly.kittus@setomaa.ee
Keeletoimõtaja Palmi Silvi
Seto keele tõlkja Sarvõ Õiõ
Külesäädmine Lööpri Priit
Välläandja: Setomaa Liit
Setomaa kolleegium: Külviku Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela, Matvei Arvi, Sarvõ Õiõ, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike, Jüriõ Vello, Järvellilli Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.
Trükjä: Printall AS
Lehe ilumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm ja lisalehte Vahtsõt Vallah Setomaa vald.
KAASTÜÜ' saata': kauksiyille@gmail.com
vai Setomaa aoleht, Obinitsa külä, 65301, Võro maakund.
SETOMAA VALLA UUDISÕ' saata': kelly.kittus@setomaa.ee
Tähtaig õga kuu 12. kuupäiv.
Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Setomaa aolehe kallendri 2020

JAANUAR

1. jaanuar – eesti vahtsõaasta

5. jaanuar – talsipido Satserinna nulgah

6. jaanuar – talsipühi puulpühä
Hõpõviiga mõstas silmi ja riidast tuud puu-haloga ennustõdas kosilasõ iseloomu.
Ku osliganõ puu, sis iseloom ka tulõvadsõl tihkõ, ku ille, pehme koorõga, saa hell miis.
Naase valigu otsustas imä. Üüse käävä' krestotaja' lõhidega' tarõst tarrõ.

7. jaanuar – talsipühi
Talsepühi üüse tuvvas kikas tarrõ, pandas teräunkõga külätütriku jaost.
Kedä kikas sõõse ar' kõkõ inne, tuu saa kõkõ inne mehele.
Talsepühi tuvvas halga tarrõ üsäge.
Ko om paarõ, sis saat tuu aastaga mehele. (Toña)

8. jaanuar – Ogarjova Tatjana, Seto erämuuseumi pernaane Radajal, 80

Vankrit määri' talvõl!

13. jaanuar – Setomaa Liidu pido Verskah

14. jaanuar – seto vahtsõaasta
Innembidi seto' tunnõ-s joulukuuskõ. Tarrõ tuudi olõ' ja puistati maaha, olgi pääl naati tralli lüümä.

19. jaanuar – viiristminõ

28. jaanuar – setodõ vana-vahtsõaastaga pido Talinah (Wismari 32, alostusõga kell 18)

30. jaanuar – tennüspäiv
Tennüspäävä keedetäs tsiapääd ja suitas linno, saava' tsia' lihava', ja prätädä-i, sis nakkasõ' tsia' ümbre minemä.
Ja lastas tsiko vällä, tsia' nägevä' päivä.
Ko tennüspäävä om nikke pallõ päivä, ko hobõsõ sälgä karada', sis saa hüä rüähäitsemine ja hainategemine. (Toña)

VEEBRUAR

15. veebruar – kündlepäiv

24. veebruar – Eesti Vabariik 102
Seto' andva' Eesti Vabariigile avvu.

24. veebruar – algas maasenits, lihahiideh, võiuñatäl

27. veebruar – paabapraasnik
Mehe', ärke' jääge' tiipääle ette vai hoitkõ' verrev karmanih!

29. veebruar – käsitüümeistre ja jutuvestja Lillmaa Terje 50

MÄRTS

2. märts – algas suur paast
Säidse nädälit tulõ paastu'.
Kõik kõnõlasõ' ja mõtlõsõ' naabridõst hõste.

3. märts – Hõpõhõimu vedosnik ja pillimiis Ahose Voldemar 75

14. märts – koolimiis Jüriõ Vello 75

22. märts – sorokasveet vai tsirgupäiv
40 tsirku kääñdvä' uma noka kodo poolõ. Pernaase', pangõ' tsirgukukli' aia otsa ni teke' pliiine!

Sorokisvääto' häräjuuva'
Sorokisvääto' om nädäle peräst päält kikkajuuva, niku kikkajuuva' om soo tõõsõpäävä, sis om sorokisvääto' tõõsõ kolmapäävä – nii päiv lätt ette. Sis sorokisvääto' ante kanolõ vitsa seest vai vüü seest süvvä'. Määne hauvits vai vüü pante nii tsõõrikohe, sis pante kanaterä' sinnä' sisse ja kana' süümä, sis nakkasõ' kana' üttekokko luuma. Ja ko kana viil luu-s, sis pessete kanno luvvaga, õt sorokisvääto' – munnõ luuma, sorokisvääto' – munnõ luuma.

Plaan' õks ar peete. Ko illos ilm oll', sis oll' veiga hüä miil. Sis jo ko häräle juuva' sai, sis nellikümmend kalla ja nellikümmend tsirko kääñdvä' jo kõik nõna' siia' poolõ. A ko hall saonõ vai külm ilm, vai sääne tuisas, sis kääñvä' viil kõik hanna'. Sis oll' peremiis jäl pahano, õt hainoveitlese. (Usinitsa)

22. märts – Hilana Taarka sünnüpäiv, kuulutadas vällä Taarka preemia saaja

APRILL

12. aprill – urbõpäiv
Algas vaiknõ nätäl. Urva' tuvvas kodo ja viiäs kerkohe õnnista'. Või jo tsõõtada'.

Urbõpäävä laul, kui latsõ' aia pääl tsõõtasõ' ja laulva':
„Tsõõ, õks tsõõ, urbõpäiv,
urbõ õks tulli ja lätsi.
Urbõ panni moro muhetama ja karitshaina kasuma.
Tsõõ, õks tsõõ, urbõpäiv,
pand õks pühi peränulka, kalli ao akõnihe.
Tsõõ, tsõõ, urbõpäiv.“ (Obinitsa)

16. aprill – suur neläpäiv
Kohegi tohi-i lüvvä' naklu õga kolistada'.

17. aprill – suur riidi
Suure reede õõsel läheb perenaine lüpsikuga metsa kadakaid lüpsma. Vahetevahel jookseb ta ümber kadakapõõsa, sealjuures sõnades:
Koko, koko kohopiimä, valla vahasta võida.
Seda toimetatakse kuni kukelauluni.
See toiming tähendab hääd karjaõnne. (Meremäe)

18. aprill – vaiknõ puulpühä
Üüse keriguaig ja ülestõusmisõ uutmi-nõ. Hristos vaskres. Vaistino vaskres. Kristus om üles tõusnu. Jah, tõesti om tõusnu. (Kõrratas vähämbält säidse vuuri.)

19. aprill – lihavõõdõh
Hummogu muna' värmi'
ja täüs korviga loomkat otsma!

30. aprill – Siidisõsarõ vedosnik Haa-valo Ilme 65

MAI

6. mai – keväjäne juripäiv ehk joorkapäiv, Verska kerigu pühä
Juripäivä pühitsedäs pühapäiväs. Tetä-i tuul pääväl tüüd. Peeti kerkoh palvust, tuudi vällä pühane, ümbre hubõstõ viidi. Papp veel ristiviiga tsiugaš kah. Selle peetäski hubõstõ pääle, et hupõn sökk tuu madu ar'. Juri tsusaš odaga kurku.
Nii jäi rahvas rahulõ. Eläjide pääl kah peetäs õks molebin. Juripäe viiäs pühane ümbre eläjide. Uma pereh, peremiis vai perenaanõ kua võtt innõ pühäse üskä laudah.
Määne pühane om õnõ. Tuu tasakõidsi innõ lugõ:

„Pühä Jahorjakõnõ,
hoia' mo eläjäkeisi ja kaidsa' mo karja,
hoia' mu huulde ja kaidsa' mo kaala,
hoia' kuřa inemise, hoia' kuřa eläjä iist.“
Lastas õks karja kah vällä. Ku aja kařa kodo, sõss valõtas kah, et ei saasi' unine karus õi. Üteh andas muna kařussõlõ. (Vařla)

22. mai – keväjäne migulapäiv

24. mai – räüsapäiv
Too oll' räüsapuusi, kadonu isa ütäl. Tol päiväl es tetä' põllutüüd hobõstõga. Sõss paluti räüsä iist. Sinnä' lätsi' vana' jumalauskliku' inemese'.

Urmas Sarja – suure südamega külavanem ja aasta vabatahtlik

Kohtusime äsja aasta vabatahtlikuks valitud Urmas Sarjaga, et ka lehelugejatele tema mõtteid ja emotsioone edastada.

KELLY KITTUS

2019. aasta on sulle toonud palju uhkeid tiitleid. Nimelt oled sa aasta küla külavanem ja aasta vabatahtlik. Mida need tiitlid sinu jaoks tähendavad?

See oli suur üllatus. Ma isegi ei teadnud sellest konkursist mitte midagi. Ikka on hea tunne, aga suur vastutus.

Kas on veider ka, kui sinu väike küla saab järsku nii palju tähelepanu?

Kas ta just veider on, aga üllatuslik kindlasti. Kindlasti on muutusi palju tulnud. Palju rohkem on hakatud usaldama KOVi, nägema, mis võimalused on, kui ise midagi teed. Kindlasti on see inimesi rohkem liitnud ja pannud mõtlema selle üle, mida veel saaks teha. Naaberkülal ka juba tunnevad huvi, et midagi koos teha.

Kas see on pereelu ka mõjutanud?

Eks kindlasti. Ei saa seda eitada. Kindlasti on tulnud mõned oma pere käimised ära jätta ja mõnes kohas on pere pidanud olema kaasosaline.

Mis motiveerib sind Lüüb-nitsas tegutsema?

Mingit motivatsioonipaketi ei olegi. See on tulnud isenesest ja kuidagi läinud nagu jõgi oma süngis. Motivatsioon on see, et keskkond, kus ma ise pesitsen, on korras, on rahulolev, on perspektiivne. Kui sa näed, et külas on loomad, rõõmsad inimesed, naaber ei näita naabri peale näpuga, vaid tahab asju koos teha.

Sa olid esimene statuudi järgi valitud külavanem Setomaa vallas. Miks inimesed ei kipu külavanemaks?

Ega see polegi tähtis, kas

President Kersti Kaljulaid annab Urmas Sarjale aasta vabatahtliku tiitli. Foto: presidendi kantsleivi

sa oled külavanem või mitte, aga kindlasti KOVi seisukohalt oleks hea, et on üks küla eest kõnelev inimene. Kindlasti kardetakse vastutust ja kardetakse teiste arvamusi või et peab midagi tegema ja nii edasi. Arvan, et kui on eeskujud ees, siis neid külavanemaid tuleb. Kui nad tulevad vala üritustele ja näevad, et seal on lõbus, siis hakkavad arutama omakeskis, et lähme ka oma pundiga ja teeme näiteks valla jõulupeol midagi. Arvan, et tähtis on see, et tuua uusi huvitavaid üritusi sisse.

Teiste arvamusi ei maksa karta. Mihkel Raud ütles ühes oma raamatus, et kui üks mees oli teda solvanud, tegi ta nimekirja inimestest, kelle arvamus on talle tähtis. Ja kui tuli järgmine mees teda solvama, küsis ta: „Mis su nimi on? Oi, sind ei ole siin nimekirjas.“ Ei tasu karta neid arvamusi.

Kas ja millist tuge külavanemad vajavad kohalikul omavalitsusel?

Hea oleks, et kutsutaks kokku ja jagataks informatsiooni. Inimesed ootavad informatsiooni programmide ja ürituste osas ikkagi 2–3 kuud ette.

Kuigi külas annan infolehte välja, siis mõni inimene ikka on öelnud, et on infosulus. Me suhtleme, me peame koosolekut, me anname infolehte, me räägime naabritega omavahel. Kui on teada, et mingi pidu on toimumas, siis saavad külaelanikud omavahel küsida, et kes on minemas, ja kui sinult juba paar korda on küsitud, siis tekib ikka soov ka minna.

Ehk siis eduka küla aluseks on omavaheline suhtlemine ikkagi?

Ma arvan, et kindlasti. Olgu see kasvõi ühine teejoomine või ükstapuha, see ei pea olema finantsiliselt kallis asi, et saaks omavahel suhelda ja arutada. Suhtlus on oluline, et saada kodust välja. Meil on ka nii, et kuulutus ei aita midagi, sa pead kõik elanikud läbi helistama.

Mida toob 2020?

Aasta küla tiitli hoidmine, kindlasti palju turiste. Mai kuus on matkakaravanide kokkutulek, mis ärgitab kindlasti kogu Setomaad. Traditsiooniliselt sibulalaat, mida võib-olla 20. aasta juubeli puhul teeme suurejoonelisemalt, alus-

tame õpitubadega.

Kas vabatahtlikku tööd teed väljaspool Setomaad ka?

Ma nüüd ei saagi aru, kas see vabatahtlik töö ongi nagu vabatahtlik töö. Mul on selline vabatahtlik elukeskkonna loomine. Küla sees sa ei saa teha väga palju ilma nende koolitusteta, mis on siin näiteks arenduskeskuse ja Setomaa Liidu koolitused. Mul on väga kihvt olla, et mul on KOPI projekt ja teeme selle külaga ära. Me ootame inimesi oma üritustele, aga peame aru saama, et ka teised teevad tööd ja tuleb käia ka nende üritustel. Igas pulmas ei saa pruut olla, aga kui sul on võimalus osaleda koolitustel, siis see on sinu edu pant. Ei saa nii, et ma sinna ei lähe ja ma seda ei tee.

Lõpetuseks tahab Urmas edasi anda tänusõnad.

Tahan tänada neid, kes mind tunnustasid. Kõik on selle taga, kellega on koostööd tehtud: Võrumaa arenduskeskus, vald, külaelanikud, perekond. See oli ikka üllatus. Sain aru, et see on midagi rohkemat kui ühe-kahe inimese arvamus.

Õpilasfirmade laat Värskas läks igati korda

INGRIT KALA,
õpilasfirmade laada peakorraldaja

Rahvusvahelisel õpilasfirmade konkurss-laadal „Üle piiri turundus“ jagati peapreemiad Põlva ja Värskas õpilaste vahel. Parimaks õpilasfirmaks valiti Põlva Gümnaasiumi ÕF Mängutasku ja parimaks minifirmaks Värskas Gümnaasiumi minifirma Seto Kuku.

Värskasse laadale jõudis kokku 32 firmat ja nendest 10 firmat olid Setomaa kolmest koolist. Rahvusvaheliseks tegi laada sel korral Petseri Lingvistilise Gümnaasiumi 2 õpilasfirma osalemine. Laat läks igati korda, oli ostjaid, põnevaid kaupa ja noored tundsid end kui töölähetuses olevana.

Auhindu jagati seitsmes kategoorias, lisaks anti välja mitmeid eripreemiaid. Parimaks õpilasfirmaks valitud ÕF Mängutasku toodab praktilisi lauamänge. Nende toode on kompaktne, praktiline ja detailideni läbimõeldud. Parima minifirma preemia pälvinud MF Seto Kuku valmistab ja müüb puidust tooteid, nende müügiletilt võib leida „vegan vurri“ ja külmkapimagnetid.

Parima toote auhinna sai ÕF Taleio (Võru Gümnaasium), kes valmistab puidust teatrikotte. Nende toode on kvaliteetne, omanäoline, esinduslik, innovaatiline. Žürii kommentaar, et ükski daam ei jää seda toodet kandes halliks hii-reks, peab kindlasti paika.

Parimaks teenuseks valiti ÕF FolkMelody, nemad pakuvad muusikalise meelelahutuse teenust. See on näide, kuidas iga liikme hobist võib kokku kasvada rahvuslikku muusikat viljelev firma.

Parima müügistrateegiaga paistis silma ÕF Münt (Hugo Treffneri Gümnaasium). Nende tooteks on naturaalsed hambapesutabeltid. Õpilased on teinud teaduslikke uurin-guid oma toote arendamiseks.

Toimus aktiivne ja oskuslik esitlus ning olemas oli isegi kaardimakse võimalus.

Parima väljapaneku auhind anti ÕF-ile BÄG (Põlva Gümnaasium), kes müüs riidest kotte. Kogu väljapaneku oli ter-viklik ja müüjad ise olid stiil-sed. Valikus oli tooteid igale maitsele. Positiivne oli see, et propageeriti ka taaskasutust.

Parimaks Setomaa firmaks tunnistati Helena Kudre juhendatav Värskas Gümnaasiumi minifirma Seto Kuku. Firma poisid Andris-Robin Talumees, Laur Laanetu ja Indrek Parijõgi kandsid seto rõivaid ja olid head suhtle-jad. Žürii hinnangul kasutati oskuslikult seto pärandit.

Innovatsiooni eripreemia anti ÕF-le Baik (Hugo Treffneri Gümnaasiumi). Nemad propageerisid seadet akupan-ga laadimiseks läbi jalgratta dünamis.

Žürii taimetarga eripreemia kuulus Meremäe kooli MF-le Emme-Liine, juhendaja Evi Kambrimägi. Meremäe noored paistisid silma heade teadmiste taimedest. Loodustoodete eripreemia sai MF Meellu Põlva Koolist, neid tunnustati kohaliku tooraine kasutamisel, tooteks oli mee baasil ilutooted.

Žüriisse kuulusid Aarne Leima (Setomaa ettevõtlusnõustaja), Margus Timmo (Setomaa Liidu vedosnik), Eliis Ermel (Võru Arenduskeskuse noorte ettevõtluskonsultant), Kadri Moppel (Setomaa turismi-koordinaator), Karen Sonts (õpilasfirmade vilistlane).

Konkurss-laada peakorraldajana loodan, et laat andis noortele ja nende juhendajatele väärtuslikku müügikogemust, turunduskogemusi ning uusi kontakte. Suur-suur tänu kõigile, kes laadapäeval noori toetamas käisid.

Laat toimus tänu Setomaa arenguprogrammile ning Setomaa vallavalitsuse ja Setomaa Liidu toel.

Värskas Gümnaasiumi minifirma Seto Kuku valmistab ja müüb puidust tooteid.

Foto:
Kersti Virro

Setomaa ettevõtted pälvisid tunnustust

KELLY KITTUS

28. novembril kuulutati välja Võru maakonna aasta ettevõtte. Tunnustuseta ei jäänud ka Setomaa valla ettevõtted.

Aasta tööandja tiitliga pärjati AS Värskas Vesi. 1993. aastal loodud ettevõtte tegeleb mineraalvee ja joogivee villimise ja turustamisega. Nende põhilised kaubamärgid on Värskas Originaal ja Värskas Allikavesi. Ettevõtte annab tööd 92 inimesele ja täidab hindamatut kohta Setomaa ettevõtlusmaastikul.

Aasta mikroettevõtteks kuulutati OÜ VIP-Mööbel, mis pälvis 2018. aastal Setomaa aasta ettevõtja tiitli. 2005. aastal alustanud firma pakub eestimaistest kasest tehtud vastupidavat söögi- ja elutoomööblit, samuti lastetoasisustust ja aiamaööblit. Toodangut eksporditakse edasimüüjate kaudu Euroopa riikidesse, Venemaale, Ameerikasse ja Jaapanisse.

Tänukirja said aasta suur-ettevõtte nominent AS Värskas Sanatoorium ning aasta mikroettevõtte nominendid Haljasmetsa Piiri talu ja Ostrova Mari OÜ.

Setomaa ettevõtjad tunnustusüritusel.

Foto: Kersti Virro

Valla teine aastaring

Setomaa valla teine aastaring hakkab täis saama ja selle lühikese aja jooksul oleme kogenud küll kurbust ja ebaõnnestumisi, kuid samas ka suurt rõõmu ja mitmeid kordaminekuid. Aasta lõpus tahaksime ikka kuulda seda, mis meil hästi on.

Üheks viimaseks suuremaks õnnestunud sotsiaalseks projektiks võiks nimetada Meremäe piirkonna perearsti praktilise taaskäivitamist. Aasta tagasi šoki üle elanud Meremäe piirkonna rahvas sai südamest rõõmustada, kui mitme osapoole pingutuse tagajärjel saime praktilise uuesti avatud. Selle edaspidine toimimine ei tohi sõltuda aga enam Terviseameti suvalistest otsustest, vaid inimesed peavad enda nimistu ümber registreerima uuesti perearsti Jana Merisalu nimistusse. See on kõige kindlam garantii tuleviku ees.

Jõulud on rõõmustamise ja ootuste aeg. Setomaa vald poeatab päkapikkude kaudu omapoolse kommikoti kõikide laste ja eakate inimeste kingikotti.

Üheks õnnestunud projekti alguseks tuleb pidada kodukohandamise projekti, kus sellel aastal jõudisime ära teha ühe kaldtee ratastooli kasutavale inimesele ja ühe pesuruumi kohandamise. Siin on peamine koormus langenud sotsiaalosakonnale, kes inimesed välja valis, suhtles ehitajatega, kirjutas projekti, ja nüüd näeme ka esimesi tulemusi.

Kui vaadata uude aastasse, siis ühe suurema muudatusena toimub kolme noortekeskuse ühendamine ühise Setomaa Noorsootöö Keskuse nime alla. Praegune hea koostöö noortekeskuste vahel vormistatakse ja muudetakse sisuliselt ühiseks Setomaa noori eestvedavaks asutuseks. Soovin neile jõudu ja õnnestumisi.

Võrumaa aasta ettevõtjate tunnustamisüritusel olid kohal mitmed tublid Setomaa ettevõtjad ja laureaadi tunnustuse said VIP-Mööbel ja AS Värskas Vesi. Edu kõikidele Setomaa valla ettevõtjatele!

Kindlasti on tulemas meil kõigil jõulupeod ja aastalõpupeod, kus saame perega ja tuttavatega koos olla. Võtkem neid hetki kui võimalust argipäevast välja rabelda ning nautigem aastalõppu ning jõule!

RAUL KUDRE, Setomaa vallavanem

Värskas sanatooriumi detailplaneeringu avalik väljapanek

20.12.2019–20.01.2020 toimub Värskas sanatooriumi detailplaneeringu avalik väljapanek.

Planeeritav ala asub Setomaa vallas Väike-Rõsna külas, selle suurus on 5,2 ha. Planeeringu eesmärgiks on Värskas Sanatooriumi majutuskorpuse laiendamine. Detailplaneeringuga saab tutvuda Värskas raamatukogus E, T, K, R kella 10–17; N kella 12–19 ja L kella 10–14 ning elektrooniliselt Setomaa valla veebilehel.

Väljapaneku kestel saab kuni 20. jaanuari kella 16-ni planeeringu kohta esitada ettepanekuid ja vastuväiteid kirjalikult Setomaa Vallavalitsusele aadressil Pikk tn 12, Värskas alevik, Setomaa vald, Võru maakond 64001 või e-postile vald@setomaa.ee.

Ettepanekute ja vastuväidete laekumisel toimub detailplaneeringu avalik arutelu 24.01.2020 kell 14 Värskas Kultuurikeskuse väikeses saalis.

Setomaa Vallavolikogu istung 28.11.2019 Värskas

- Kuulati Värskas Gümnaasiumi infot direktor Liina Palult.
- Kuulati MTÜ Setomaa Liit tegevuse ülevaadet juhataste liikmelt Margus Timmolt.
- Võeti vastu Setomaa valla 2019. aasta lisaearve kogumahuga 163 113 eurot.
- Kehtestati Setomaa Noorsootöö Keskuse põhimäärus.
- Muudeti Setomaa Vallavolikogu 27.12.2018 otsust nr 63 „Setomaa Vallavalitsuse hallatavate asutuste koosseis“ Setomaa Noorsootöö Keskuse koosseisu osas.
- Võeti vastu ja suunati

- avalikule väljapanekule Värskas sanatooriumi detailplaneering.
- Otsustati lugeda tuvastatuks Beresje külas Lukova tn 23 maaüksusel asuva elamu peremehetus ½ mõttelises osas ja võtta ehitise ½ mõtteline osa arvele Setomaa valla omandina.
- Otsustati lugeda tuvastatuks Kahkva külas Ülenurme maaüksusel asuvate hoonete (elamu, sauna, kuuri, küüni ja garaaži) peremehetus ½ mõttelises osas ja võtta ehitiste ½ mõtteline osa arvele Setomaa valla omandina.

- Otsustati lugeda tuvastatuks Saatse külas Sireli maaüksusel asuva elamu ja kuuri ½ mõttelise osa peremehetus ja võtta ehitised arvele Setomaa valla omandina.
- Otsustati lugeda tuvastatuks Matsuri külas Ees-Varsa maaüksusel asuva elamu ja lauda peremehetus ja võtta ehitised arvele Setomaa valla omandina.
- Otsustati nõustuda Setomaa valla munitsipaalomandisse kuuluva Matsuri Küla-keskuse kinnistu, registriosas nr 2251638, katastri-tunnusega 93401:001:0720,

- pindalaga 6296 m², maa-kasutuse sihtotstarve sotsiaalmaa alaliigiga ühiskondlike ehitiste maa, jagamisega Külakeskuse maa, pindalaga 1247 m², ühiskondlike ehitiste maa ning Külaplatsi maa, pindalaga 5050 m², sihtotstarbega üldkasutatav maa ja nõustuda jagamisel tekkinud 1247 m² Külakeskuse maa võõrandamisega Sujuri OÜ-le.
- Otsustati kinnitada Setomaa Vallavolikogu majanduskomisjoni liikmeks Margus Kraav.

Petserimaa vabadussammas kerkib Värskasse

KELLY KITTS

Petserimaa vabadussõjas langenute mälestussammas on sümbolise väärtusega ning tuleb taastada kui tähtsaks neile, kes vabadussõjas võitlesid langesid Petserimaal.

Võit vabadussõjas andis võimaluse rajada iseseisev Eesti riik, mille osa Petserimaa oli 1920.–1944. aastal. Olles osa Eesti Vabariigist, andis see võimaluse ehitada üles tervet Petserimaad kattev koolivõrk, viia läbi maareform, andis võimaluse seto, eesti ja vene kultuuri õitsenguks. Vene kultuuri seda ajajärku on kutsutud hõbedaseks ajastuks. Vabadussõja ja Tartu rahulepingu tulemusena jäi Petseri klooster Eesti Vabariiki, mis hoidis ära kloostri sulgemise, nagu juhtus mujal Nõukogude Liidus. Selle tõttu saab Petseri klooster kinnitada, et Petseri kloostri ei ole katkenud palve mitte hetkekski. Nimekirjade järgi võis Petserimaal langeda vabadussõjas kuni 400 Eesti kaitseväge sõdurit.

See suursugune monument oli kavas avada Petseri linna südames Vabadusväljakul 1940. aasta augustis, kuid jäi teostamata alanud Nõukogude okupatsiooni tõttu. Samba

Selline peaks vabadussammas ja selle ümbrus Värskas tulevikus välja nägema.

kogukõrguseks oli kavandatud 7,40 meetrit, kusjuures sellest moodustanuks hallist graniidist sõdurikuju 2,25 meetrit ning postament alusega 5,15 meetrit. Postamendil seisev kiivris sõdur hoidis ühes käes langetatud mõõka ja teise käega kilpi, mille esiküljel Eesti Vabariigi vapp ning ülaosas pärg. Postamendi esiküljele ülemisse kolmandikku oli ette nähtud sõdurivapruse sümbol – Vabaduse Rist. Postamendi esikülje alaossa oli algselt mõeldud tekst: Vabaduse eest võitlejaile!

Monument teostatakse 1944. aastal valmima pidanud Roman Haavamäe kavandi järgi. Petserimaa vabadussamba

ehitustegevus algab Värskas aadressil Tartu mnt 2 juba 2019. aasta lõpus. Praegusele kiigeplatsile rajatava vabadussamba ümber tuleb 10 m ulatuses täringukivikatend, mille peale on laotud mustriks kohalik sümbolika. Valgustatud vabadussamba platsile tulevad ka lipumastid ja istu-

miskohad. Õuealale on planeeritud tiik, istumisalad ja kergliiklustee. Praegune küla-kiik eemaldatakse ja uuel hooajal paigaldatakse uus küla-kiik Värskas kultuurimaja kõrval asuval platsile, mis saab samuti uue ilme.

Vabadussamba pidulik avamine toimub 2020. aasta suvel.

Anna oma panus!

- Monumendi rajamist toetavad Eesti Sõjamuuseum, Setomaa vald, SA Setu Kultuuri Fond, kuid nendest vahenditest ei piisa. Palun andke oma panus vabadussõjas Petserimaal langenute mälestuse jäädvustamisse!
- Toetuse saab kanda SA Setu Kultuuri Fondi arvelduskontole **EE722200221041933698**, selgitusse palun kirjutada „Vabadussõja monument“.

Miljööväärtuslike alade uuringust Meremäe ja Obinita piirkonnas ning Luhamaa nulgas

MAIE KAIS

arhitekt, miljööväärtuslike alade uuringu koostaja

Setomaal on koostamisel valla uus üldplaneering (algatatud volikogu otsusega 27.09.2018 nr 41). Üldplaneeringu ülesandeks kõige üldisemalt öeldes on määratleda piirkonna (siis Setomaa) ruumilise arengu põhimõtted.

Üldplaneeringu ühe teema-na käsitletakse valla miljööväärtuslike alade. 2010–2011. aastal on koostatud miljööalade teemaplaneeringud tolaeagsetele Värskas ja Mikitamäe valdadele, senini pole võimalikke miljööalade uuritud Meremäe ja Obinita aladel ning Luhamaa nulgas.

Nüüd alustame vastava uuringu koostamisega ka seal.

Mis on miljööväärtuslikud alad ja milleks on vajalik neid uurida, piiritleda ja kirjeldada?

Miljööväärtuslik ala on selline piirkond, kus on ajalooliselt välja kujunenud ühtne, kindlatele kriteeriumitele vastav looduslik ja asustuslik struktuur, mille kvalitatiivne tase on millegipoolest erinev ja väärib säilitamist. Reeglina pole see lihtsalt ilus looduskeskkond (määratletakse väärtusliku maastikuna) ega eraldiisev arhitektuurse või ajalooäärtusega hoone või hoonete-grupp (määratletakse väärtusliku arhitektuuriansamblina).

Miljööväärtusliku ala moodustab harmooniline loodus- ja tehiskeskkond koos, tekita-

des piirkonnale iseloomuliku kompaktse koosluse. Tegemist võib olla mitmest majapidamisest koosneva külakeskuse või -tänavaga, ajaloolise mõisasüdamega või mistahes muu sisuga objektide kogumiga.

Uuringu käigus kõigepealt määratleme miljööväärtuslikud alad eeltoodud tunnuste põhjal, põhjendame valikut, täpsustame alade piirid. Seejärel saab neile koostada üldised kasutustingimused ehk kuidas käituda, et alade väärtus säiliks.

Planeering, mille üheks osaks miljööväärtuslike alade uuring saab olema, on kokkulepet saavutada on koostöö kohalike elanike, huvigruppide, vallaametnike ja planeer-

ringu koostajate vahel. Miljööväärtuslike alade teema iseenesest on väga atraktiivne ning puudutab nii Setomaa alalisi elanikke kui ka suve- ja talvekülalisi. Teie teadmised, hinnangud ja ettepanekud on üliolulised.

Töö käigus on kavandatud korraldada Meremäel või Obinitas ja Luhamaal arutelusid, kuhu ootame teemast huvitatuid osalema. Arutelude toimumise ajast ja kohast antakse kindlasti teada.

PS Meremäe ja Obinita piirkonna ning Luhamaa nurga elanikud! Kui näete küla vahel sõitmas või seismas võõrast autot (tumesinine Mazda3), siis on see töö koostaja, kes vaatleb ja pildistab, aga muidu on ohutu.

Meremäel tegutseb uus perearst

Meremäel tegutseb alates detsembrist uus perearst Jana Merisalu. Esitasime talle mõned küsimused, et ka vallarahvas temast rohkem teada saaks.

KELLY KITTUS

Miks otsustasite tööle tulla Setomaa valda? Kus töötasite varem?

Perearsti residentuuri läbisin Tartus, edasi läksin 2009. aastal nimistuga perearstina tööle Võru linna, kus töötasin kuni 2017. aasta hilissügiseni. Paljudel erinevatel põhjustel ja pika juurdlemise tulemusel otsustasin nimistust loobuda ning hakata tööle omadel tingimustel.

Väga suur hulk perearste on hädas abilise puudumise tõttu, keda tegelikult ei ole mitte kuskilt võtta. Niimoodi käisin ma mitmetes erinevates kohtades „tulekahjusid kustutamas“ ehk siis perearstidele turvatud puhkust lubamas. On ju teada, et üldiselt saab puhkusele minna ainult nii, et jäetakse praksis ilma arstita, mis tegelikult tekitab arstile lisapingeid ning pigem soodustab läbipõlemist.

Kaugemates kohtades käies aga hakkas ikkagi tunduma, et kodus on kõik parem. Võrumaa inimene oli mulle südame külge kasvanud, tundsin, et saan Võrumaa inimesest paremini aru ja oskan lihtsamalt õigeid lahendusi pakkuda. Teine hea asi, mis Võrumaal on, on hästi toimiv ja asjalike spetsialistidega varustatud haigla, millega mul on alati olnud väga hea koostöö. Sellest tunnen ma mujal töötades enim puudust.

Tööpakkumise vastuvõtmiseks on mul üsna karmid tingimused – töö ei tohi püsivalt ja pikalt häirida mul lapsevanem ja pereame olemist. Seetõttu, kui Terviseamet tegi mulle oma esmase pakkumise, et Meremäele tööle, täiskohaga, ilma pereõeta, ükski majandada ning kõik arvutitööd ja muu kõik ise ära teha, ütlesin selge „ei“. Kuna koht jäi siiski hinge kripeldama, mõtlesin, et kas tõesti ei saaks siis nii korraldada, et ma ei peaks sinna ükski jääma.

Mõne kuu järel tuli mulle Saaremaa firmalt täiesti sobiv pakkumine – nemad võtaks kõik majandamise ja süsteemid enda kanda, minu asi oleks arsti tööd teha paaril päeval nädalas. Ja kuna nad on nii kaugel, siis jäeti mulle paljudes asjades üsna vabad käed oma tööd ja sisustust korraldada. Pealegi oli suhtlemine meeldiv ja toetav. Selline asi avaldab ju muljet, kui sind austatakse ja sinu soovidega ning isiksusega arvestatakse. Aga ikka oli üks suur probleem – polnud pereõde. See oli mul viimane, aga kõige määravam tingimus. Ja siis äkki, sellel suvel, viis saatus mind tööle Põlvasse, kus oli pereõena töö sarnase mõtteviisiga noor ema, kes tahtis samuti suuremat iseseisvust ning rohkem lastele pühenduda. Andsin tal-

Perearst Jana Merisalu ja pereõde Piret Vesi. Foto: Kelly Kittus

le saarlaste kontaktid ning jäin põialt pidama. Õnneks läks kõik hästi ja varsti hakkasime tingimusi paika panema, praksist sätima, lube taotlema jne.

Suur aitäh ka eelmisele perearstile Katrin Rahusoo-vile, kes oma nime vääriliselt meid väga palju aitas, usaldas mitmeid oma aparate, mööblit ja varustust meie kätte, tõi vajadusel veel juurdegi, võttis alati telefoni ja tuli ise kohale, kui meil millegagi abi vaja oli. Nii saimegi praksise uuesti tööle panna.

Kuidas näete maapiirkonna arstiabi tulevikku?

See küsimus teeb muret kõigile, terved komisjonid tegelevad probleemiga, et maapiirkonnas püsima jääks. Teisipidi jälelegi kaevatakse sellele hoolega auku, ehitades moodsaid perearstikeskusi, kuhu kõik ümberkaudsed arstid tööle viia. Mulle tundub, et riigiisad ei ole lõpuni läbi mõelnud, kumbanad siis tegelikult tahavad, kas maapiirkonna populaarsust kasvatada või neid hoopis välja suretada. Mõeldakse, et pakkuda toetust maal töötamiseks, aga ei suudeta välja mõelda, et kui palju siis ja kellele. Tervisekeskused on mugav projekt, arstil on töökoht ja inimesed on jaotatud. See, kuidas nad arsti juurde pääsevad, peab olema inimese või valla mure. Ühesõnaga, probleemi ei suudeta lahendada, kuna vaatekohti ja prognoose on nii palju erinevaid.

Mida saab enese jaoks ära teha, on nagu Setomaa vald tegi – tagada nii kaua trummi, kuni keegi kuulab. Küllab leidub tulevikus rohkem minusuguseid roteeruvaid arste, kes on valmis vahelduse mõttes aeg-ajalt maal käima. Aga seda ma usun küll, et selline nähtus nagu „aastaid seesama perearst“ kaob paljudest kohtadest. Linnades on see juba osaliselt kadunudki. Elus on ikka muutusi, mis ei ole sageli mugavad, kuid selline see elu on ja muutustega tuleb kohaneda.

Mida väärtustate oma ametis enim?

Tahtsin arstiks saada juba väga väikesest peale, see on olnud läbi elu mu ainuke valik, olen terve elu selle nimel tööd teinud, et arstiks saada ja ars-

tiks jääda. Mulle väga meeldib õppida, uusi oskusi omandada. Mul on vaja stabiilseid muutusi, palju ringi sõita. Mulle meeldib vabadus otsustada oma kabineti ja töömeetodite üle. Võiks öelda, et ma väärtustan enim iseseisvust, õppimist, pidevat arengut, häid inimsuhteid. Praegu on mul see kõik olemas.

Kuidas teid kohalikud vastu on võtnud, kas nimistu juba vaikelt kasvab?

Kohalikud inimesed on olnud väga kenad, lahkend, abi valmid, toetavad. Seni on kõik läinud ootuspäraselt, nimistu kasvab täiesti adekvaatselt kiirusega.

Millised on teie soovitud inimestele gripihoojaaks?

Haigestumise vältimiseks ikka tervislikult toituda, iga päev viibida värskes õhus, riie-tuda ilmale vastavalt. Võimalusel vältida rahvarikkaid kohti, peale poes jms kohas käimist kindlasti pesta käsi, pesta puuvilju. Kindlasti ei tohiks haigete lastega minna vanavanematele külla ja vastupidi.

Haigestumise korral tuleks muidugi jääda koju puhkama, puhkus ja piisav vedeliku tarbimine on paranemise juures kõige tähtsam. Kui on kahtlus, et tegu on gripiga, tuleks võimalikult kiiresti perearstiga ühendust võtta, sest gripiravimid on tõhusaimad haigestumise alguses.

Gripi iseloomustab kõrge palavik, lihas-liigesvalu, ilma olulise nohu ja köhata. Need võivad hiljem lisanduda. Sellise haigestumise korral on kõige mõistlikum kõigepealt ikka helistada perearstikeskusesse, mitte ise kohale minna, kuna seal võivad vanemad inimesed või lapsed nakkuse saada ning tagajärjed võivad olla väga kurvad. Kõrge palaviku ja kaasneva valu puhul on esmaabiks paratsetamool.

Gripi vastu on võimalik ennast vaktsineerida. Praegu on müügil kõrge enustatava kaitse andev neljavalentne vaktsiin. Vaktsineerida saab perearstikeskustes ja mõnedes apteekides. Vaktsineerida soovatakse krooniliste haigustega inimesi, eakaid, lapsi ning rasemaid naisi – need on kõige suuremad riskigrupid.

Lapsevanemad korraldasid jõululaada

KELLY KITTUS

9. detsembril toimus Värska Gümnaasiumis lastevanematekogu korraldatud suur jõululaat, mille eesmärgiks oli koguda raha kooli õueala arendamiseks. Peakorraldaja oli Liis Samuel ja programmijuht Meel Valk.

Liis Samuel: „Korraldusele appi tuli palju lapsevanemaid, kellela üritus poleks toimuda saanud. Nad aitasid kaunistada ja hiljem koristada. Moodustati tiimid, kes vastutasid kohviku, õnneloosi, esinejate, töötubade, laada, reklaami, kaunistuste, fotonurga ja teiste asjade eest. Müügilette oli kokku üle 30. Palju tore-daid esinejaid muusikakoolist, tantsijad, Nedsaja Küla Bänd. Epp Petrone pani välja oma raamatud ja rääkis lastele ka muinasjutu. Meele ja kõigi appi tulnud lastevanematega oli suur rõõm ja lust ühiselt laata korraldada. Kõik sujus ja tegutsesime õlga kõrval

Jõululaada töötuba.

Foto: Meel Valk

üksteist toetades nagu kogukonnas ikka.“

Meelelahutus: Meel ja Toomas Valk. Kohvik: Ingrid Kala ja Marilin Martin. Töötoad: Janika Teervalt, Mari Arund, Jane Vabarna, Annika Malahov, Kaarina-Johanna Saarekivi ja Maret Vabarna. Õnneloos: Helena Kullasaar ja Elis Tuik. Kaunistustiim: Heidi Järveveer, Ulvi Oper. Fotonurk: Kersti Virro. Turundus: Kelly Kittus, Triinu Kotov. Öhtujuht: Evelin Leima. Helimees: Jaanus Viskar. Korraldami-

sel ja laadamüügil oli abiks Sirid Pärtin. Õpetajatest olid abiks Maret Vabarna, Meeli Mets, Helena Elgindy ja Kersti Leping. Appi tuli ligi 30 lapsevanemat.

Õueala arendamise toetuseks saadi kokku 484 eurot ja 46 senti. Korraldajad soovivad tänada kõiki, kes andsid oma panuse õnneloosi auhinnadesse: Seto Folk, Värska Vesi, Värska sanatoorium, Värska Ilutuba, Coop'i kauplus, kauplus Lemmik, ansambli Zetod ja Sinu Naine, Toomas Valk jpt.

Meremäe pensionäride ansambel naudib tihedat esinemiste perioodi

LIIA SOLOVJEV

Kuna Meremäe pensionäride seltsingu ansambel Meribel esines 1. novembril Võrumaa eakate festivalil ja võeti väga hästi vastu, siis esitati ansamblile kutse tulla esinema ka Võru pensionäride päevakeskuse jõulupeole. Võtsime kutse vastu ja nii esineski ansambel Meribel (juhendaja Elenora Aida) 10. detsembril kultuurimajas Kannel üheksa lauluga. Kõik meie laulud võeti väga soojalt ja südamliselt vastu ning meid oodatakse jätkuvalt ka edaspidi külla. Oli

Ansambel Meribel.

Foto: erakogu

väga tore ja mõnus olemine.

Ansambel Meribel oli ka 22. novembril kutsutud laulma Kirsi tallu avalikule gurmee-õhtusöögile ehk restoranitoidu õhtule. Vastuvõtt oli väga

soe ja meeldiv ning meid oodatakse ka edaspidi sinna külla.

17. detsembril viisime natuke vaheldust ja jõulurõõmu Meremäe hooldekodu asukatele.

Kõigile kaunist adventiaega!

Setomaa suusasari 2020

Teisipäev	14. jaanuar	Värskas terviserajad
Teisipäev	28. jaanuar	Värskas terviserajad
Teisipäev	11. veebruar	Meremäe kool
Teisipäev	18. veebruar	Mikitamäe kool
Teisipäev	10. märts	Värskas terviserajad

Start avatud kella 16–17.15

Võistlusklassid:

M / N 8	2012. a ja hiljem sündinud
M / N 10	2010.–2011. a sündinud
M / N 12	2008.–2009. a sündinud
M / N 14	2006.–2007. a sündinud
M / N 16	2004.–2005. a sündinud
M / N 18	2002.–2003. a sündinud
M / N 21	1986.–2001. a sündinud
M / N veteranid I	1985.–1971. a sündinud
M / N veteranid II	1970. a ja varem sündinud
Matkaklass	kõikidele suusahuvilistele, kes läbivad etapil väljakuulutatud distantsi aega arvestamata

Eelregistreerimist ei ole.

Start avatud 1 tund ja 15 minutit, startida võib vabalt valitud ajal.
Sardimaksu ei ole.

Juhendiga saab tutvuda Setomaa valla ja OK Peko kodulehel.

Setomaa male- ja kabeturniiri sari 2020

Aeg ja koht: jaanuar – märts 2020.a.

Eesmärk:

1. Populariseerida male- ja kabemängu elanikkonna hulgas
2. Pakkuda malemängu- ja kabemänguhuvilistele turniirikogemust
3. Selgitada valla parim malemängija ja kabemängija

Programm:

Sari koosneb neljast turniirist, algusega kell 17.30

Kolmapäev	8. jaanuar 2020	Värskas, Värskas kultuurikeskus
Kolmapäev	29. jaanuar 2020	Meremäe koolimaja / Obinitsa
Kolmapäev	12. veebruar 2020	Mikitamäe, Setomaa valla Mikitamäe teeninduspunkt
Teisipäev	3. märts 2020	Värskas, Värskas kultuurikeskus

Male- ja kabeturniirid peetakse samal ajal ja samas kohas, osaleda saab korraga ainult ühes arvestuses. Mängude algus kell 17.30 ja eeldatav lõpp kell 21. Turniirisüsteem selgub igal etapil eraldi, olenedes osavõtjate arvust. Olenevalt mänguvõrude arvust võib mõtlemisaeg olla 5 minutit kuni 30 minutini mängijale.

Turniiride sujuvamaks läbiviimiseks toimub eelregistreerimine. Registreerimiseks täita registreerimise vorm (leiab Setomaa valla kodulehelt ning levitatakse erinevaid kanaleid pidi) või e-postiga rein.zaitsev@setomaa.ee. Elektrooniline registreerimine lõpeb 48 tundi enne igat turniiri. Kohapeal on võimalik registreeruda piiratud arvul osalejatel.

Autasustamine: Sarja kokkuvõttes autasustatakse võitjat karika või auhinnaga. Sarja kokkuvõtte arvestusse lähevad osalejad, kes on osalenud vähemalt kolmel turniiril. Kohapunkte saab igal turniiril vastavalt: I koht 13 p, II koht 10 p, III koht 8 p, 4. koht 7 p jne, alates 10. kohast saavad kõik 1 p. Kokkuvõtte arvestusse lähevad kolme parema turniiri kohapunktid, võrdsete punktide korral saab kõrgema koha osaleja, kellel on turniiridelt paremad kohad.

Korraldaja: Setomaa Vallavalitsus
Info: Rein Zaitsev, tel 5345 5911

Setomaa valla matk

31.12.19 kell 12.00

Setomaa valla rahvas
koos liikuma!

*Ühine algusaeg
ja postitused facebookis!*

1. Võõpsu tsässon
2. Lüübnitsa külaplats
3. Mikitamäe kiigeplats
4. Värskas kiigeplats
5. Saantse muuseum
6. Matsuri
Sujuri hoov
7. Obinitsa
seltsimaja
8. Meremäe
staadion
9. Luhamaa külaplats

10. Navikõ küla

(algusega 01.01.20 kell 12.00)

**Algatada
võib ka teisi
alguskohti**

Setomaa lumepäev

11. jaanuar 2020
Värskas kiigeplatsil
kell 11.00

Tegevused:

- suusakilomeetrite kogumine, iga osaleja sõidab nii mitu kilomeetrit suusarajal, kui soovib ja jaksab, ning paneb enda tulemuse kirja
- suusakool neile, kes pole suuskadel olnud 5 ja enam aastat
- kelgutamine
- kohal suusahooldus, soovijatele suuskade määrimine

Kutsume kõiki osalejaid liituma Võrumaa Nutimängudega!
Sellega registreerid enda osalemise Setomaa ja Võrumaa kõikidel spordiüritustel. Liitumine on lihtne: mine Võrumaa spordiliidu lehele, klikka nutimängudele ning lae sealt alla äpp.

SUUSALAENUTUS! (PIIRATUD KOGUSES) KIRJUTA
REIN.ZAITSEV@GMAIL.COM VÕI HELISTA 53453331

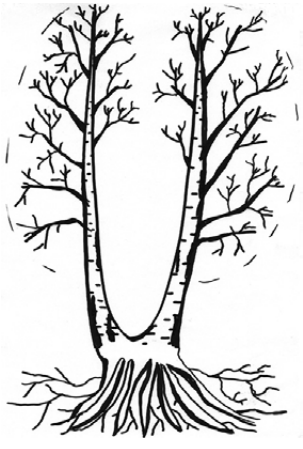
Setomaa aolehe kallendri 2020

JUUNI

5.–6. juuni – Suiti burdoonifestival

7. ja 8. juuni – suvistõpuhi
või troitsa

Suvistepühi laupäeval tuldi kokko (ainult vanemad inimesed) pekot pidama. Lauldi, põletati küünlaid, mis olid kirikust toodud. Eraldi laual oli 12 savikausikest, nimet „õllekausikesed“, igas kausis põles küünal, keskel oli suur kauss, nimet „südakauss“, laua ees palvetati, paluti head viljasaaki. Siis istuti lauda sööma, laual olid piima- ja lihasöögid, pliinid, kesvalinnasest tehtud õlut, söödi, mida keegi kaa- sa oli toonud. Seda päeva nimetadi ka Jumala tänupäevaks. Kõneleja ema oli nendest kooskäimistest osa võtnud. (Obinitsa)

15. juuni – Obinitsa raamadukogo juhataja Lillmaa Tiina 60

16. juuni – sõirapäiv Saatse nulgah

23. juuni – sootska Vabarna Jane 40

24. juuni – eesti jaanipäiv

27. juuni – Seto tandsopido „Kagoh kulätasõ“ Verskah

JUULI

3. juuli – Ilolisõ koori leelonaane Hundi Veera 85

4. juuli – Haida küla 120, kerigu pühitseminõ

7. juuli – vana jaanipäiv, Miikse kerigupühä
Jaanikivil om väke tuul pääväl.

Jaanilaupäeva õhtul toob neitsi või noormees puid tuppa. Neid ei tohi ta enne lugeda, kui tuppa jõuab. Kui selgub lugemisel paa- risarv, siis abiellub ta pea, kui aga üksik arv, siis ta ei abiellu.

Ristteele minnakse, kustpoolt on kuulda kõinat, sinna on raha peidetud.

Miiksih om väegä suur kivi. Hädälitse' käevä' sinnä'. All lätt uja, säääl tsukõldas, sääält saa pallõ inimesile tervist ja abi. Mul olli' kah jala' haigõ'. Tõsõl olli' kää'. Ma veie jalgrätid, tuu vei kindad, vaesõ' võtva' ar'. Parõmbast sai ikki. Innõ palvust lätt pand kää kivi pääle.

12. juuli – piitrepäiv
Kitsõ kirmas Uusvadah. Õga ilmaga!

17.–18. juuli – Ostrova Festival 10

19. juuli – mõlapäiv

31. juuli – päänitsapäiv, Saatse kerigu pühä

AUGUST

1. august – Seto Kuningriigi päiv
Kolossovah

2. august – iljapäiv ehk jakapäiv

7. august – annõpäiv

15.–16. august – Seto Külävüü kostipäiv

19. august – paasapäiv
Obinitsah

20. august – Lepä kirmas
Liinatšura' sõitva' maalõ.

27.–29. august – Radaja festival, perride kokkotulõk

28. august – suurmaapäiv, Petsere mastõra templipühä – Jumalaimä uinumisõ päiv

29.–30. august – Lüübnitsa sibula- ja kalalaat
Mõnikõrd om kalla, mõnikõrd sibulat.

SEPTEMBRI

11. septembri – ivanaskorona

21. septembri – väiko-maapäiv Laossinah
Mu imä ollgi peko pidäjä. [Mis on peko?]*] Too küindläljalg. Seande om nigu kerkoh küindläljalg. Kõõru küläh kõgõ inembält peetigi, kõgõ inembält palleldi ja Vaslamäel. Oll' üteh taloh Härdõ Ivvan (Kõõru k.) – timal oll' too jalg. Sinna lätsi' kokko. Sõss ööse väega pallõldi jumalad. Ta hoit räüsä iist. Too oll' räüsäpido. Meil (Kõõru k.) olõ-i toost saadik ollu, ku pekot naati pallõma. Lätt joon mööda, putu-i. Sügüse aig oll', ku tad palsse, üts öö, ajastaka üts voor enne. Olõ-i tol päeval tähte. Korati kokko terri ja tetti olt. Too talo pool tetti. Tetti nigu taar juuva'. Viina juua-s. Munnõ lassi piima sisse. Säääl tei. Sõss ma õdagu sei. Küinlät panni palama, esi viisi. Kõik õõ palasi ja pallõli. Olti põlvili ja pallõldi. Põlvili maah väega pallõldi pekod: jummal, hoia' räüsa iist! Mu imä ollgi toost Kõõru küläst, koh kõgõ inembält pallõldi pekod. Imä käve egä ajastaka. Ma olli katskummend, ajastaka ku viil pallõldi. Kõõrult viisi pekojala Vasla küllä. Är' jäll tuudi. Jalg om är' viidu Tartohe, ku korati seantsit antsakit kraami. (Obinitsa)

25. septembri – Raua Siina 90

27. septembri – viissenja

OKTOOBRI

3.–9. oktoobri – seto kultuuri näätäl

9. oktoobri – Seto lipu päiv. Seto XIII kongress Verskah

12. oktoobri – maamihklipäiv
Meil peeti mihklipäivä. Priistri käve. Igäh taloh pidi uma palvusõ. Vinne keeli pidi. Rüänurme pääl lasti kah pitä', kiä lask. Innõ pidi tarõh. Künnel panti palama. Pühäse iih palli. Ristiviiga iks tsiugaš. Ristiga and'suud. Jumala kumbit pidi hõste ilosahõ. Pühäne oll' kah üteh. Pühäse panni pingile, laudlina hiidi ala, künnel palama pühäsele. Vei õks mõni lauta kah. Tuu oll' igäl ütäl uma asi. Annaka-s midä papile, nii ka läts jal ar'. Kiä joudsõ, kutš ummi sugulaisi kokko. Muud olõ-s midägi õs. (Ignasõ)

14. oktoobri – vinne mihklipäiv
Sügise ko hahe' läävä', sis kiä näge, sis laul:

„Hahekõsõ, langa, langa,
imä-esä, ette, ette,
latsõ'-puja', perrä, perrä.
Jummal avida no teid toolõ maalõ,
meid soolõ maalõ.“

Sis nimä' essü-i ar' ja läävä' ilosahe. A mõni ütles, õt „Tsiaputro, tsiaputro, essõmmä tii päält!“

Sis nakkasõ' kõik sekämä ja mõistaki-i inäp minnä' umma paika. Tuu om veiga patt. (Usinitsa)

27. oktoobri – sootska Nurmeotsa Sulo 70

28. oktoobri – Lindora laadal näemi!
Vai õi näe' kah, laat om mitmõlt rialt mõlõmbal puul tiid.

NOVEMBRI

3. novembri – Rüütli Ingrid 85

10. novembri – peetas tsuhkna märdipäivä

11. novembri – nahtsipäiv

15. novembri – Hõpõhelmi killõ ja vüükudaja Saaremaa Mari 85

19. novembri – lauluimä Linnupuu Anne 95

25. novembri – peetas tsuhkna katripäivä

DETSEMBRI

7. detsembri – lauluimä, Peko eeposõ luuja
Vabarna Anne hällüpäiv

9. detsembri – sügüsene juripäiv

11. detsembri – Setomaa vallavanõmp Kudre Raul 50

19. detsembri – talvinõ migulapäiv

20. detsembri – loodusõmiis Külvigu Mart 60

24. detsembri – eesti joulu puulpühä

25. detsembri – eesti joulu edimäne pühä

26. detsembri – Petsere Varvara kogodusõ
preestri esä Jevgeni 90

31. detsembri – nääri' ja nääriüü

Kas viit eläjlõ sõimõ leeväkäaru ja panõt kuusõlõ kündle
vai lasõt raha taivahe ni hirmutat eläjit?

Riitsaarõ Evari pildi'

Petseri Kodotüüstüskuul, 2

Alostus eelmidsõh lehenumbrih.

NASSARI ELVI

Koolih oll' tuu hädä, öt opjidõ hulk õga aasta vähänesi, nii nigu vähänesi ka Petseri liinast peri tütrikõ hulk. 1935/1936. opmisaastal oll' 67-st tütarlatsõst liinalatsi 15, 1936/1937. aastal 56-st 10, a 1937/1938. aastal 43-st õnnõ 7 liinalast. 1938. aasta oktoobrih, vahtsõ kooliaasta algusõh, oll' opma tulnu 41 tütrikku: Petseri-maalt 23, Võromaal 14, a Petserist õnnõ 4 – tuud õks veiga veidõ. Aasta pärast oll' opjit 39, nuist 8 oll' liinast peri, 21 Petseri ja 10 Võro maakunnast. 1940. aasta keväjä oll' perä jäänü õnnõ 32 opjat, nuidõ siäh tervelt kol' neländikku olli' külätütriku'.

Kuna Petseri kodotüüstüskuul oll' algusõ saanu liinalatsilõ kavandõt tävvendüskoolist, oll' liinavaltusõl ku kooli tugijal tiidäki huvi tuuh, öt koolih opisi' Petseri tütriku'. Maalatsilõ arvati sobiv olõvat Vilo vallavaltusõsõ tugimistõl asutõt 2-aastatsõ kursusõga Kossõlka Tävvendüskuul, koh opati kudamist, söögitegemist, kodomajandust ja kodosistustust ni kohe võeti vasta opjit üle Petseri-maa. Arvada' peeti liinakoolih opmist siski parembast ja nii ollgi kõõ maatütrikkõ inämbä. Samah olti koolih hädäh, selle öt liinal haaru-s rahha koolilõ opmisasju (õppevahendite), tarõkraami (mööbli) ni opmistõ muidõ asju nigu anomidõ ostmisõst. Rassõst läts kooli tugiminõ innekökkõ päälle 1939. aasta keväjäst suurt tulõkaihhõ, ku rahha oll' õgalõ poolõ muialõgi vaia.

Päälle liinalatsi vähänemistõ meelü-s kooli tugijalõ ka tuu, öt kuul and'külh lõputunstusõ, a anna-s kutsõtunstust. Kutsõskusõ tunstus olõsi' andnu lõpõtajilõ paremba võimalusõ tüükotust saia'. Haridusministeeriumi soovtus luvva' kodotüüstüskooli tugimisõst liina-, maakunna- ja vallavalitsustõ puult ütiniõ sihtasutus olõ-s jal' miiltpite Petseri maavaltsusõlõ.

Jo 1938. aasta sügüse oll' koolidirektri Praakli Hilja saatnu haridusministeeriumi kutsõoskusõ aamõtilõ seletüse, öt koolil olõ-i kõrralikkõ ummõlusmassinit, olõ-i serkalit, rõiva-manolõikamislau-du, rõiva- ja dokumendikap-põ, söõgi- ni kõõgianomit, lavvalinno ja muud vaiaminevät. Kaibati ka tuud, öt raamadukogol om vähä opmisraamatit. Puudu olõvat olnu' säändse' olulisõ' raamadu' nigu I. Mannineni „Eesti rahvarõivastõ aolugu“, V. Pätsi, Eesti rahvarõivas ja ornament“, A. Varma „Ummõlustõie tehnika“. Kaibati, öt koolil omma' külh opitabõli', a mano olõs olnu vaia vil ka rahva käsitiüasju.

Mano taheti hanki' kimmähe seto välläummõlust (tikandit). Kooli direktri seletüseh oll' sääne kiräkotus: *Setu rahvakunst on praegu üle elamas suurt murrangut „moderniseerumise“ suunas ja vana ehtne setu rahvakunst on täiesti hävinemas. Kuna kodutööstuskool on ainukeseks siinseks keskuseks, kes rahvakunstist huvitatud, ei tohiks mõningate hädavajalike esemete koolile hankimise-ga sugugi viivitada, seda enam, et seni kooli pole kogunenud sel alal absoluutselt midagi.*

Raha külh anti, a pallõld 1500 krooni asõmõl õnnõ 500. Koolilõ ostõti Singeri- ja siksaki tegemisõ massin, mustri-raamadu', mitukümmend opitabelit, alumiini-anoma' ja -panni', 18-anomalinõ serviis ja hulga muidki anomit. Päälle tuu hangti vil ka seto käsitiüid: üts mõrsja käterätt ja nelli paari kirotoõ linigootsõ. 1939 ni 1940 anti tugirahha mõlõmbal aastal 1000 krooni, mano ostõti vil üts ummõlusmassin, söõgianomit, lavva- ni kõõgirätte, mõsurull, vekmis-aparaat ja mõnõ' seto käsitiüasä'. Hangti ka müüblit ni käsiraamatit. Ao joosul saadi siski inämbüs vaiaminevit opmisasju.

Oppaja' ja koolijuhataja'

Kukki kuul oll' Eesti veere pääl, haardu Petserihegi oppajast tahtjit. 1939. aasta suvõl oll' oppajakandidaatõ kokko

kümme, a arvada' liinavaltusõ toel sorditi vällä ja jäie' erialaainit edesi oppama Korko Ene ja Lutsu Marta. Edesi jäie' ka vana' oppaja' Haljas-maa Johanna ja Praakli Karl. Õt arvõpidamisõ oppusõ päälle olõ-s eräle mõistjat võtta', anti nuu' tunni' Praakli Karlilõ, kiä olõ-s külh raamadupidäjä, a kinkõl oll' varahambatsõmb kantseileitüü ja asaaajamisõ kogõmus. Põhikotusõga oppajidõl oll' anda' 21–22 nädälitunni, vähämbä kuurmaga oppajidõl (nii-üldä' tunniand-jil) õnnõ 2–5 tunni.

Praakli Hilja (sünd. Kleitsmann) oll' koolijuht ja ka eriala oppaja. 1940. aasta varahitsõl keväjal läts tä latsõpuhkusõlõ, direktri asõndajast määräti Korko Ene. Tunnõ kutsti andma nuur oppaja-asõtäütjä Nõmmõ Aleksandra – Saarõ-maa näio, kiä oll' päälle ütiskimnaasiumi lõpõtamist opnu vil Tarto Naisühingu Kutsõ-koolih ja saanu säält kutsõtunstusõ välläumbloimisõ (tikandusõ) alal. Timä huvi käsitiüoppajast saamisõ vastata oll' nii suur, öt otsõ hindä-le tüükotusõst kogoni Saarõ-maast kõige kaugeima Eesti nurga – Petseri.

Praakli Hilja oll' aamõtih ku kodotüüstüskooli juhataja, a päälle tuu oll' vil ka Petseri Naisseldsi juhataja. Naisseldsi iistvidämisõl alostõdi Petserih 1939. aasta oktoobrih kodoabilistõ kooltust (kursust), öt valmsta' ette tulõvikuh liina pernaissilõ-provvadõlõ majatiinjit-abiliisi. Peeti plaani tetä' Petserihe kogoni eräle kodoabilistõ kuul. Kodoabilistõ ettevalmstus- ja tävvendüskursusõ' peetigi Petseri Kodotüüstüse kooli man ja iistvidäjäst-juhatajast oll' Praakli. Kursustõl opati kodo kõrrahhoidu, söögitegemist, lastõhoidu, esmaabi, tervõshoidu, haigõ inemistõ iist hõlõlkandmist, kombõlist õulevähpidämist (käitumist) ja eesti kiilt. Kursust ja harotustüüd (praktikat) tull' tetä' kokko katskuud ja inämbüs kodoabilistõst opjit teie' nuu' päämätselt seldsinaistõ kododõh.

1939. aasta lõpuh lõpõf kodoabilistõ kooli edimäne

vällälind ja nigu umaaignõ aoleht kirof, olnu kursustüttrikõlõ õigõ miiltpite. Lõpõtajit oll' 30, nuist poolõ' olli' vinne tütriku'. 1940. aasta veebruarih alost päälle tõõnõ kursust, a öt suvõl riigivõim vaeldu, sis tulõ-s kodoabilistõ kooli tegemisõst edespidi inämb midägi vällä.

Verevidõ võimu all

Ku 1940. aastal kommunistõ võim tull', sis külh innidse' erialaoppaja' Korko ja Luts tüüt'i' edesi, a vällä vaeldõdi kooli direktri: Praakli Hilja viidi *teenistuse huvides* üle Narva Naiskutsõkooli juhatajast, a Narva kooli innine juhataja Musta Johanna määräti Petseri Kodotüüstüskuuli juhatajama. Määndselgi põhjusõl jäi Must Petserihe tulõmalda ni 10. septembrist 1940 panti aamõt'ihe Laeva Erna. Viimäne jäigi kooli viimätselt juhatajast.

Tüüle määräti ka katsmiisoppajat: Alekõrs Richard (1914–1973) ja Soonvald Jaan (1890–1980). Tarto Ülikooli vilosoohvia tiidüskunna lõpõtatanu 36-aastanõ Alekõrs, kiä opaš ka Petseri Kimnaasiumih, nakas oppama kiilt ja kirändüst ni konstitutsiooni. Timäst sai perähpoolõ tuntu Eesti kirändüstiadlanõ ja -kriitik. 50-aastanõ Soonvald, kiä oll' lõpõtanu Tarto Aleksandri kimnaasiumi ja Talina konsõrvatooriumi, sai hindäle matemaatiga- ja laulmistunni'. Timägi oll' pärast üle Eestituntu muusigatioreetik ja kunstitiidüste kandidaat. Jaanil oll' ka poig Jaan, kinkõst sai Vinne aigu Tarto Ülikooli säksa keele oppõjoud.

Õt opjit oll' jäänü' kõõ vähämbäst, panti verevidõ võimu aigu, novembrih 1940 kooli kats klassi, alostaja' ja edesijoudnu', kokko. Harõtamisküük ja rõivaummõlusõ tarõ nimetedi ümbre opmiskabinettidõst. Tuust tull' muidogi ka segähüst, selle öt katõ klassiga oll' rassõ üteh kõõgih söõgioppuisi kõrralda'. Ümbre vaeldõdi ka oppajit. Näütüsest pikäaolinõ kooliop-paja Lutsu Marta tetti kodotüüstüskoolist vallalõ ni viidi

Petseri kodoabilistõ kursustõ edimäne vällälind 1939. II riah hüvvä kätt kolmas Karl ja viies Hilja Praakli. *ERMi kogo pilt*

Krääkova algkuuli, koh nakas tüüle asõndusoppajana. Timä erialatunni', nigu rõividõ- ja mõsuummõlus, kodokäsitüü, tervõshoiuoppus, joonstaminõ-joonõstaminõ, sai hindä-le koolidirektri Laeva Erna. Praakli Karlit sai 1940 päälle kommunistõ võimulõtulõkit haridusõ rahvakomissariaadi kuulõ pääinspektri. Tüüt mitmõh koolih, peräkõrra Keht-na kalhoosiesimeeste ettevalmstamisõ koolih (sooaignõ vanõmb põlv om opnu eesti kiilt Praakli Karli kirotoõ eesti keele opiraamadu perrä).

Arvada' lõpõtki viimäne vällälind opjit 1941. aastal. Sõa aol jäi opminõ-oppaminõ katski ja ku kommunistõ võim jal tagasi tull', sis sääne eriala nigu kodomajandus vai kodotüüstüs olõ-s verevidõ võimulõ sukugi miiltpite – talotütrik vai -naane pidi käümä tüüle kalhoosi lauta vai põllu päälle, mitte jäämä kodo näpotüüd tegemä. Päälegi oll' kodoabilistõ ja käsitiülistõ kooltus algusõ saanu naisseltse märtõtusõst, a tuu oll' verevõ võimu silmih tiidäki üts kodanlik ja põlat värk.

Kooli lõpõtajidõst

Petseri Tävvendü- ja majanduskuul, viimädse nime perrä Petseri Kodotüüstüskuul, lask üttekokko vällä tšuu üle 100 vilistläse. Lõpõtajidõ siäh oll' nii vindläisi, eestläisi ku setõsit. 1936. aastal lõpõf 27 tütrikku, 1937. aastal 23 ja 1938. aastal 20 tütrikku. Edimäne vällälind kodotüüstüskoolist tull' 1939. aasta keväjä, ku lõpõf 14 tütrikku, 1940. aasta keväjä oll' lõpõtajit kokko 17. Kodotüüstüskooli lõputunstustõ all oll' tähendet, öt pää-

le lõpõtamist oll' lõpõtajil päälle kutsõeksami läbitegemist õigus saia' tikandusõ alal opnu tüülisõ kutsõ.

Õnnõ veiga hüvvi hindidõga lõpõdi' 1936. aasta vällälinnust Jeedas Aksella Võrost, Mangul Klara Rootova vallast, Privalova Zoja ja Seljugina Niina Petserist ni Villa Erna, kinkõ elokotus oll' märkmäldä, a sündünü oll' tä Vologda kubõrmanguh; 1937. aastal lõpõf õnnõ viitega Kirs Lydia Meremäe vallast, 1938. aastal Mäe Aleksandra Meremäe vallast, 1940. aastal Pilt Siegrid Missõ vallast.

Arvada' oll' setoverd 1936. aasta lõpõtaja' Kalle Olga, Kütt Jekaterina, Lepik Aleksandra, Palu Zinaida, Purik Anna, Suia Veera; 1937. aasta lõpõtajidõst Guido Veera, Kallaste Olga, Uusna Elena; 1938. aasta lõpõtajidõst Pääslane Anna, Kattai Maria, Kõiv Anastasia, Lõhmus Aleksandra, Mäe Aleksandra, Palo Olga, Ugur Marta; 1939. aasta lõpõtajidõst Talamäe Maria; 1940. aasta lõpõtajidõst Jallai Õie, Härm Virve, Kalli Maria, Leholä Zoja, Luts Maria, Rahulane Maria, Suurväli Leida, Vändre Liidia.

Kodotüüstüskuul tüüf külh kokko õnnõ mõnõ aasta, a and' siski Petseri- ja Võromaa tütrikõlõ vajalikkõ käsitiü, söögitegemisõ ja kodohoiu oskuisi. Kooli kottalõ olõ-i sooni aoni kiäki kirotanu ja olõ-i ka tiidä', kas kunaginõ koolimaja om vil alalõ. Ku kinkõlgi soo jutu lugõjil om tiidä' midägi sääl koolih opnu sugulastõst, om alalõ vanno pilte vai kooli lõputõid, sis veiga pallõ mukka ühendüst võtta' – pallõ kirota' mu puutrõ-aadressil elvi@evm.ee vai kõlsta' tel 5271760. Olõsi' veiga tenolinõ!

Künnel luulõtaja Haavaoksa Pauli kääpäl ja timä luulõ mi süämeh ni meeleh

REIMANNI NELE

Haavaoksa Paulilõ pühendet luulõvõistlus oll' 5. detsembril Verska Gümnaasiumih joba 26. kõrda.

Verska surnuaiah jäie 5. detsembril Setomaa kuulsamba luulõtaja **Haavaoksa Pauli** (pildil) kääbäst kaunistama kündletuli – tedä käve sääl mäleh-tämäh Verska Gümnaasiumi pereh. Haavaoksa kodokandi koolih Verska Gümnaasiumih om olnu timä 95. sünnüaastaga meelehpிடമိသိဒ္ဓိ aastak ja tuud tähistedi koolih Haavaoksa Pauli luulõ lugõmisõ võistlusõga. Tegemist om pikä

ja avvulidsõ traditsiooniga: edimäne uma nulga poeedilõ pühendet luulõ lugõmisõ päiv oll' joba 1987. aastagal. Luulõvõistlust peeti peris 25 kõrda, minkõst viimädses jäie 2012. aastaga Põlvamaa nuuri luulõlugõjidõ võistlus.

Taa võistlusõ mõttõst ja Haavaoksa luulõst lähembält kõnõlgi traditsiooni algataja ja pikkä aigo elohoitja, Verska kooli kirändüsooppaja Hoidmetsa Ilme. Tä ütël: „Luulõtaja mõist panda' ummi lugõjit mõtlõma kodolõ, umatsilõ ja esihindä-le säändseh kipõstõ muutunu maailmah. Timä umal aol kirja pant ria' toova' meele miilde soo kandi talo', Verska ja Seto-

maa pedäjädmõtsa' ja palopäälse', Peipsi järve õga kõrd esimuudu olõki. Kirämis märtõtas tuust, mis saa sis, ku kodo-värehtist vällä om astut.“

Haavaoksa Pauli luulõ lugõjit oll' kokko tulnu' nii noorõmbit ku vanõmbit ja luulõvõistlust peetigi vannusõ perrä kolmõh jaoh. Luulõvõistlusõ žürii (Reimanni Nele – Setomaa Liit, Palu Liina – Verska Gümnaasium) ülesandõs oll' nuu' kõgõ paremba' lugõja' vällä valli'.

Kõgõ noorõmba' oll' hin-näst kõrdapite ette valmistanu': luulõtusõ' kõrraligult pääh ja lugõminõ elläv. Huviga kullõldi ka tõisi etteastit. Teti katõkõnõht ja ütël luulõlu-gõjal oll' esiki rekvisiidi' appi võet, nii öt kaejil ja kullõjil ikäv külh õs naka'.

Om hüämiil tuust, öt keskmädse vannusõastmõ lugõja' oll' valinu' ettekandmisõs

luulõtuusi loodusõst. Näide luulõlugõminõ veie kullõja' kas pedäjädmõtsa, mõtsa kuusõ perrä, vihma kätte, jõe viirde vai aida kaema. Haavaoksa tundaski sagõhõhe kodokandi loodusõluulõtuusi perrä.

Ette kanti „Küla ja luule“ ja „Naeratus“ – laembalt lugõjilõ tiidä' luulõtusõ'. Hüä valik oll' ka „Käsi“ Haavaoksa varahatsõmbast loomingust. Käele omma' jäänü' aoga arm'i vikaist ja väidset, sepäpaja tulõhaav ja saehambidõ tsikilise' joonõ' ... terveh umaagisõ tüümehe elotii om üttele laulu kokko kõüdet. Eripreemia valimisõga õs olõ kah mitundpitemõtlõmist: Haavaoksa rahvalikkulaulu „Potikuurma“, potikuurma' lätsivä' nä' kraavi ... kanti ette ku peris rahvalaulu. Lihütlejäs oll' Landi Richard ja tälle lauli' perrä toetaja' 4. ja 7. klassist. Või olla' oll' taa edi-

mäne kõrd, ku Haavaoksa laulu säänestmuudu ette kanti! Loodami üttechuuh, öt säändsit ütitsit luulõlugõmi-

si tulõ edespide viil ja Haavaoksa Pauli luulõ avitas meil uma kodokandi illo sagõhõmpa tähele panda'.

Paremba' lugõja'

1.–3. klass

- Paremb lugõja – Samueli Loore-Liisa (3. kl), juhõndaja oppaja Kõivo Ruth.
- Eripreemia – Järveveere Kaidi (2. kl), juhõndaja oppaja Tikkopi Elle.
- Tabli' lugõja' – Timma Iiris, Rahuelu Rianne ja Tuiga Ketriin (3. kl), juhõndaja oppaja Kõivo Ruth.

4.–6. klass

- Paremb lugõja – Raudoja Miina (4. kl), juhõndaja oppaja Kulli Merike.
- Eripreemia – Valgu Maru (5. kl), juhõndaja oppaja Kulli Merike.
- Tabli' lugõja' – Saarekivi Katarina-Lee ja Kudre Käti (4. kl), juhõndaja oppaja Kulli Merike, ni Alve Siim (6. kl), juhõndaja oppaja Puriku Tiina.

7.–9. klass

- Paremb lugõja – Toomõ Joosep (9. kl).
- Eripreemia – Landi Richard (7. kl).
- Tabli' lugõja' – Linnuse Anni (7. kl) ja Savimägi Kersti (8. kl). Opilaiisi omma' juhõndanu' oppaja' Puriku Tiina ja Vabarna Maret.

Huvitegevüs and elolõ tsihi

„Verska tandsolats“ om vahtsõnõ tandsopraasnik latsilõ ja nuurilõ Setomaal.

TORMI PIRET
tandsopäävä „Verska tandsolats“ kokkokutsja ja vedosnik

Säänest tandsopäivä om peet kol' vuuri: 2017., 2018. ja 2019. a. Peetäs kas aprillikuu lõpuh rahvusvaihõlidsõ tandsopäävä (29. aprillikuu päiv) avvust vai maikuu lõpuh rahvusvaihõlidsi stepitandso (25. maikuu päiv) ja svingitandso (26. maikuu päiv) päivi avvust.

Tandsopraasnik „Verska tandsolats“ uut tandsma õgah iäh latsi ja nuuri, kiä' tahtva' tandsi' tuud, midä mõistva' vai omma' opnu', a samahtõ pruumi' uma ar'tundmisõ per-rä tandsi', ku mängmä pandas tundmalda muusika. Erä-le ülesandist om perrä tandsi' tuud, midä tandsotarga' ette tandsva'.

Tandsotarga', kinkä üles-andist om vällä sorti' aastaga kõgõ paremb tandsja poiskõisist ja tütrikist, omma' šooniaoni olnu' Talinast. A tandsopääväle „Verska tandsolats“ saa tulla' õgalt puult – hots Saarõmaalt vai Saatserinnast, Olustverest vai Obinitsast, tul-la' om vaia õks Verskahe.

Küsse timahavatsidõ tand-solatsi Linnuse Anni ja Ilvese Jarko käest, midä tands näi-de jaost tähendäs ja midä nä tandsost mõtlõsõ'.

Linnuse Anni om Verska Gümnaasiumi 7. klassih ja käu tandsmah Verskah tandsorüh-mih Verska Verinoorõ', Lusti-linõ, nuurikeskusõ tandsorüh-mäh ja ka vinnütüsvoimlõmah.

Ilvese Jarko om Võro Kes-kliina Kooli 8. klassih ja tands 7. aastakka kooli rahvatand-sorühmäh Võrokaala'.

Tereh, Anni ja Jarko, Verska tandsolatsõ 2019! Ti aas-tak, ku saidõ kõgõ parõbist tandsjist Verskah, nakas ümbre saama. Könõlami tsuut tandsmisõst ja Verska tandsolatsist. Mitu vuuri olt osalõnu tandsopraasnikal „Verska tandsolats“?

Anni: Ma olõ osalõnu kõik kol' vuuri.

Jarko: „Verska tandsolatsõl“ olli edimäst vuuri.

Minkperäst tull' suuv olla' osalõja 2019. a tandsopääväl „Verska tandsolats“?

Anni: Olli jo kats kõrda käu-nu ja mullõ tah miildü.

Jarko: Mu tandsoppaja arvaś, õt ma võisi' pruumi' ja ma siss mõtligi, õt mille ei.

Midä tähendäs Su jaost avvunimehtüs Verska tandsolats 2019 tütrikist/poiskõisist?

Anni: Šoo om mu jaost väe-ga tähtsä. Minnu om tähele pant ku tandsjat.

Jarko: Mu jaost om šoo edimia väega tähtsät. Šoo tähendäs, õt ma mõista tand-si', hõste tandsi' ni mullõ om tuu iist ant edimia ilosat.

Midä tähendäs Su jaost tandsminõ? Minkperäst

Verska tandsolatsõ, ederiah Linnuse Anni ja Ilvese Jarko.

Tormi Pireti pilt

Verska tandsolatsõ'

- 2017. a poiskõisist Rain Oper ja tütrikist Maribell Ainik.
- 2018. a poiskõisist Andris-Robin Talumees ja tütrikist Aveliisa Savik.
- 2019. a poiskõisist Jarko Ilves ja tütrikist Anni Linnus.

tandsit, midä šoo Sullõ pakk?

Anni: Mu jaost tähendäs tandsminõ, õt ma saa tetä' tuud, midä mullõ meelüs tetä'. Šoo and säändse hüä ja loohvka tundõ ja kõrdapite treeningu.

Jarko: Tandsminõ tege min-no rõõmsast ja võtt ar' murrõ'. Tandsma lää kõõ hüäl meelel. Tandsminõ pakk võimaluisi kävvu' eissagamadsil tandsopital ja saia' vahtsit kogõmuisi.

Määne om Su miildüváp tandsmisõ muud? Kiä om Su miildüváp tandsja?

Anni: Mullu meelüs väega rahvatands, a mullõ meelüs ka tetä' uma kihäga õgasagamatsi vigurit. Mu miildüváp tandsja om Dossi Sofie.

Jarko: Mu miildüváp tands-misõ muud om rahvatands, a õks om huvtav pruumi' ka tõisi tandsmisõ muudõ, näütüest eisheranis meelüs mullõ bal-lett. Säänest tandsjat, kiä olõ-si' kõõ lemmigup, mul olõ-i, a väega tähtsä' mu jaost omma' Saare Maido, Järvisse Katrin ja Jaansoni Marianne, kiä om mu hindä tandsoppaja.

Määne tandsoga köüdet sündmüs om 2019. a kõgõ

ináp miilde jäänü?

Anni: Mu jaost kõõ ináp miilde jäänü oll' kimmähe 2019. a laulu- ja tandsopido.

Jarko: Kimmähe om tuust tandsopido „Minu arm“ ja eishindäst mõista' ka Võro peri-müstandso vestivaal, mia sai 25-aastagadsõst. Hõste püsüs meeleh ka „Verska tandso-lats 2019“, selle õt olli tah osalõjast.

Ku pallõ Su sõbrust / iä-kaaslaisist omma' tandsja?

Anni: Mu iäkaaslaisist tandsva' paar klassisõsard.

Jarko: Iäkaaslasõ' tandsi-i joht väega pallõ, a nii pallõ näid õks om, ku tandsorühmä vaia.

Kiä om (omma') Su tandsoppaja?

Anni: Mu tandsoppaja' omma' Arundi Triinu, Varjun-di Piret, Tormi Piret ja Roose Emilia.

Jarko: Mu tandsoppa-jast om kõõ tsärre Jaansoni Marianne.

Midä Sa ütlesi' näile nuu-riilõ, kinkäle tandsminõ meelü-i?

Anni: Tandsminõ om väega hüä aoviideh, hüä treening nii

kihäle ku pääle, võimalus löü-da' vahtsit sõpru.

Jarko: Ku alostusõs paistus, õt meelü-i, siss mu soovtus om pruumi' säänest tandsmi-sõ muudu, mia meelüs, ja pää-le tuud nakat kõrraga tõisildõ mõtlõmma. Kimmähe om vaia löüda' hindä jaost tuu õigõ muud. Ku perss õigõhe könõl-da', siss tuu võtt õks kukkipallõ aigu, inne ku tandsminõ miil-dümä nakas, a kimmähe tasos pruumi' – peläku-i.

Ja perämädsest – om Sul määnegi tandsoga köüdet unistus?

Anni: Ma tahasi' minnä' tandsmist opma ni mõista' inäbä vigurit tetä' uma kihäga.

Jarko: Om, eishindäst arvu saia', õt om... Mu unistusõst om naada' rahvatandso oppa-jast ja saia' tandsopido moro-lõsäädjäst. A nigu üldäs, tulõ õks pääle naada' alostusõst ja hillätassa – mullõ paistus, õt tuu alostus om mul jo tett.

2020. a „Verska tandsolats“ peetäs riide, 22. maikuu pääväl Verskah. Kaemalda kotussõlõ omma' osalõjist oodõt tand-sohuvilidsõ' poiskõsõ' ja tüt-rigu' õgal puult. Rändkarigu' läävä' aastagast edesi vaht-sidõ tandsjidõ kätte, õt tuv-va' tandsmisõga köüdet unis-tuisi. Nikavvast pallõ rõõmo tandsmisõst!

Kiä olõ-i viil löödnü tuud umma tandsokotust, siss Vers-ka Verinoorõ' uutva' õka üt-te õgal aol!

Reisminõ Araabia jutusõmaalõ

KITTUSÕ KELLY

Tuneesia om mitmõharolitsõ kultuuriroomiga' võõras maa, koh piiri' omma' terävä' ja edi-mält om pallogi' põhamaa ine-misõ jaos harinõmalda' ja arvu saamalda'.

Ma otsusti uma 7-aastagat-sõ tütreaga' tuu reisi ette võt-ta', selle õt meele mõlõbalõ meelüs seigeldä' ja tõistsa-gamatsi kultuurõ nägeminõ tege rikkabast nii väigokõist ku suurt inemist. Muidogi' mi tahtsõ ka' inne külmä (vih-mast) talvõ hinnäst tsuut pää-vä käeh laati'.

Tuneesiah om hulga erinev-vi kultuurõ esindäiji. Päämät-selt omma' sääl islamiusulit-sõ', a om ka' juutõ ja kristlai-si. Kõik saava' umavaihõl hõs-te kõrda. Usu ja kliima peräst omma' inemisõ' hõste rõividõ-ga' katõt ja naisil om pääh rätt.

Kõgõ ináp pand imestäm-mä Saharah berberidõ kul-tuur. Könõldas, õt berberi' olli' kunagi' helle nahaga' ja sint-sidõ silmiga', ku nä joudsõ' Sahara maie pääle. Berberidõ näpotüü om väiga' illos ja huv-tav om tuugi', õt ilosat peeõh-kõist rõivast kudava' piili pääl mehe' ja polmva' ka' datlipal-mi lehtist korvõ ja kübärit.

Mehele mindäs ilda, mihi keskmäne naasevõtu igä om 31–32 ja kihla' kinnitedäs sis, ku mehe imä tund, õt maja-pidamisõh om api vaia, ja ots mehele väärilisõ mõrsa. Par-hilla' omma' nimäki' aoga' üteh lännü' ja järest hariligu-ba' omma' ka' loomuligult tek-künü' suhtõ'. Õuruupa naase' omma' väiga' hinnah, selle õt nä nõvva-ai inne mehelemi-nekit hindäle tagatisõs kulda, korterri ja autot.

No' pandva' nä järest inä-bä joudu turismi arõndamisõ-lõ, saistõh silmitsi probleeme-ga', määnest mi ináp unõhki' mõista-ai nätä'. Näütüses näi-de targol ja tiidjil giidel olõ-õi

määnestki' aamõtlikku lepin-gut, näile massva' sularahah hoops nuu' reisibüroo', kiä' turismiobjekte kaema tulõva'. Talvõhuuaol pallõ' näist istu-sõ' kotoh ja näil olõ-õi mänt-sitki' hüvitisi, mia' avitasi' madala huuaõ üle ellä'.

Setokõisilgi' miildüs laadol kavvu' ja ummi savianomit, näpotüüd ja aiavilju müvvä', tuud samma tegevä' ka' tunees-läse'. Kauplõjidõ jaoski' om korghuuaig pia ainumas voi-malus ar' ellä' ja tuust võõdas-ki' viimäst. Päämätsest küütäs kauba iist mitmõkõrdsõst hin-da ja ku ostja mõist kaubõlda', sis saa hinda alla. Mõnõh piir-kunnah nä omma' inäbä peä-letükvä'. Muidogi' mi inemisõ' säänest müügistiili kannah-ta-ai, a vaest om siski' midä-gi', midä näilt iihkujost võtta'.

Vai piasi' mi hoops tähe-le pandma, õt kotoh könõldas Tuneesia dialekti, koolih opi-tas aamõtlikku araabia kiilt ja peräst kääntäs 7. klassih kooli-haridus tävveste prantsuskee-litses? Umavaihõl nä könõlõsõ' umah keeleh ja nä pelgä-ai keele ar' häämist.

Sahara kõrb, koh om liiv, liiv, liiv nii kavvõ, ku silm näge, ja mäe', mäe', kost kaieh jääs hing kinni, tuu kõgõ peräst tasos eis' sõita' kaema. Kõrbõh omma' berberidõ külä', näist üts jago om täüs maa-alotsit huunit. Mi käve üteh säntseh perreh. Sääl pakti meele hüt-si seeh küdset tsõörkut lap-kut leibä, midä tull hämmä-dä' oliiviõli vai mii sisse. Raha poolõst nä rikka' olõ-õi, a kul-tuuri poolõst kül'!

Tuneesia liina' väiga' puhta' olõ-õi, a ma sai kohalikõ jutust arvu, õt ildaigu aamõtihe saa-nu' vahtsõnõ president om riigi puhtusõ uma süämeasas võtnu'. Riigist üteh osta' tasos kindlahe kohalikkõ maiustui-si, oliiviõli, datlit, viigimarju, granaatubinit, luuduskosmee-tikat, keraamikat, lambanah-ku, vaipu ja ehtit.

Leeväküdsäminõ kõrbõh.

Kittusõ Kelly pilt

Piusa Savikua meistriklassi'

Kursusõ' nakasõ' pääle veebruarih ja saava' läbi aprilli viimätsil päivil (12 kõrda). Kelläaig om 17–20. Riidetsel pääväl juhendas Kriguli Meelis (7.02–24.04), pühapäivtsidõ Kriguli Signe (9.02–26.04). Kursus mass 200 eurot inemisõ kotsilõ. Hinna seeh om juhendaminõ, materjal ja palotus. Pia-ai midägi' keraamikast tiidmä. Oodõtas täüskasunuid inemisi. Kirja saat panda' 2020. a jaanuari lõpuni. +372 5101783 Meelise grupp meelis@savikoda.ee +372 5233316 Signe grupp signe@savikoda.ee www.savikoda.ee

Petseremaa setokõisi kokkosaaminõ

GRÜNBERGI MARIA

Sool aastagal toimu tõist kõrda Petseremaa setodõ kokkosaaminõ pallõ kitet Petsere kohvikoh nimega Must Kass. Rahvast oll' eelmidsõst aastagast pallõ inäbä ja oll' kõrdapite tunda', õt ruumi' võisi' suurõmba' olla'.

Kutsut oll' ümbre 200 inemisõ, inämbüs Petseremaalt. Tulnu oll' ka kol' leeloparki: Mokornulga leelokuur, Tsirgukõsõ' Petserest ja Mafakõsõ' Podlešast. Aloustõst ütli' tervtüssõna' Eesti konsuli' nii Pihkvast ku Peterburist, Hörna Aare ni esä Jevgeni. Kiteti ja

tunnustõdi ka seto elo edesi-viijit Petseremaal.

Pido läts laulu ja tandso-ga, pilli mänge Raali Ain. Lavva' säi' Musta Kassi võrksa' koka'. Mitmõ seto suust kuul-sõ tenosõnno säändse üritüse iist, kokko saiva' vana' tutva', koolivele' ni -sõsarõ', sugula-sõ', külärahvas. Eiski ku õga päiv ütstõist näe-i, sõs kõrd aastagah saa Petsere praasni-gul nätä'.

Märgotõdi ka, õt võisi' säändsit kokkotulõkit inäbä olla', ja kõnõldi kokko ka Seto-maa aoalehe Petsere poolõlo tuuminõ ja lakjajagaminõ.

Aitumma üritüse kõrraldaji-lõ ja kõigilõ pidolisilõ!

Setomaa valla sündmüse'

- 2.–10. jaanuaril talsipühhi programm (ettetelmisõl) Verska Talumuusiumih.
- 1. jaanuaril kell 1 vahtsõaastaga pido Verska Kultuurimajah.
- 3. jaanuaril kell 21 tandsoõtak Lahe kohvikoh. Tandsos mängvä' Ojar ja Einar.
- 4. jaanuaril kell 17 talsipido Luhamaa nulgah.
- 5. jaanuaril kell 13 talsipido Saatserinna nulgah Toomemäe taloh.
- 7. jaanuaril kell 17 talsipido Obinitsa küläkeskusõh.
- 7. jaanuaril kell 20 kultuuriõtak Lahe kohvikoh. Esines segärahvatandsorühm Höbehall ja tandsos mäng Ingmar Päid.
- 10. jaanuaril kell 21 tandsoõtak Lahe kohvikoh. Tandsos mäng Raen Väikene.
- 11. jaanuaril kell 18 Setomaa valla vana-vahtsõaastaga pido Verska Kultuurimajah.
- 14. jaanuaril kell 20 kultuuriõtak Lahe kohvikoh. Esines karmoškaansambli Karmona ja tandsos mängvä' Ojar ja Einar.
- 17. jaanuaril kell 21 tandsoõtak Lahe kohvikoh. Tandsos mäng Ingmar Päid.
- 21. jaanuaril kell 20 kultuuriõtak Lahe kohvikoh. Esines naisrühm Poloda Piiga' ja tandsos mäng Mystics Bänd.
- 22. jaanuaril kell 18 seto rahvarõividõ teemaõtak Verska Talumuusiumi varahoidlah.
- 24. jaanuaril kell 21 tandsoõtak Lahe kohvikoh. Tandsos mängvä' Ojar ja Einar.
- 28. jaanuaril kell 21 kultuuriõtak Lahe kohvikoh. Tandsos mäng Ingmar Päid.
- 31. jaanuaril kell 21 tandsoõtak Lahe kohvikoh. Tandsos mäng Toomas Krall.

Esä Jevgeni üteli inne umma sünnupäivä säänestmuudu: „Sõprus. Sõprus piat olõma. Ja kinkõlõgi' tohi-i kurja tetä' ja suuvi'. Kõik omma' Jumala latsõ'. Õt olõs rahu mi vaihõl. Sõprust. Tervüt. Lunastust. Önnõ. Kõkkõ kõgõ parebat kõõlõ Eesti rahvalõ. Hüvvä edenemist ja pallõ-pallõ aastit. Vot tuud ma või teele üldä“.

SÜNNUPÄÄVÄ' JAANUARIH

Leima Aarne – 58 1. jaanuar sootska, Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo liigõh	Hainsoo Minna – 73 12. jaanuar Helmise leelonaane, sõnolinõ	Kimmo Helme – 80 28. jaanuar Ilolisõ leelonaane	Alla Saare 87 Aleksandra Sõdur 86 Silvia Kina 86 Nikolai Kuusing 85 Pavel Kina 85 Helvi Tirp 84 Elmar Palok 84 Olga Tammiste 84 Valve Kuuste 84 Maria Enno 83 Alli Vagase 82 Valentina Dõrlova 82 Galina Kütisaar 81 Eve Ämarik 81 Laine Kõrgemäe 81 Õie Metsoja 81 Zinaida Kütt 81 Tiiu Lembra 80 Raja Jäeger 80 Milvi Kvetkovski 80 Juta Toobre 80 Laine Tagarand 80 Endel Kapten 80 Hilju Press 79 Aide Meitus 79 Enno Kojus 79 Enno Piksõõt 78 Aleks Kõiv 78 Juta Anier 78 Jevgenia Saltun 78 Paul Kõllamägi 78 Liia Talalajeva 77 Vitali Protsak 76 Zinaida Kõomägi 75 Vassili Jallai 75 Galina Ladvik 73 Minna Hainsoo 73 Maime Kapten 73 Aino Lillik 73 Feliks Keldrimägi 72 Taimi Varinurm 71 Viktor Dreskov 71 Sulev Ivaste 71
Lõivu Ene – 56 1. jaanuar lehelugõja Petsereh	Luigase Inara – 61 13. jaanuar sootska, poliitik, sõõgimeistre	Eksini Silvi – 78 29. jaanuar Helmekaala' leelonaane	
Külviku Helen – 45 2. jaanuar Mokornulga koori leelonaane, Seto Instituudi kirotaja	Pressi Helju – 79 13. jaanuar Hõpõhelme' ja Meremäe mehe' leelonaane	Talalajeva Liia – 77 29. jaanuar Petsere 2. Keskkooli innine direktor ja oppaja	
Kooseri Kärt – 33 2. jaanuar Tsibihärbläse', Meremäe- Obinitsa naiskoori ja Päävapäürdjä laulja, Taarka Perimüstiätre näütlejä	Reinsaare Maie – 59 14. jaanuar Sõsarõ leelonaane	Laanetu Nikolai – 74 29. jaanuar luudustiidläne	
Tillo Piret – 53 4. jaanuar Siidisõsarõ leelonaane	Kriguli Meelis – 51 15. jaanuar keraamik	Linnamäe Lauri – 39 30. jaanuar aokiränik	
Kruusamäe Meelike – 36 5. jaanuar Verska Naase' leelonaane	Kodas Tatjana – 56 20. jaanuar Ilolanga leelonaane	Võsu Veera – 70 31. jaanuar kunstnik	
Ogarjova Tatjana – 80 8. jaanuar Seto erämuusiumi pernaane Radajal	Reinsaare Liina – 34 20. jaanuar Siidisõsarõ leelotaja	Lennuki Ülle – 58 31. jaanuar Sorrõseto leelonaane	
Blumi Urve – 58 8. jaanuar Meremäe-Obinitsa naiskoori laulja	Pelisaare Vello – 60 24. jaanuar pillimiis	Sassi Anneli – 49 31. jaanuar Ilolanga leelonaane	
	Mürkheina Leo Aleksei – 75 25. jaanuar Hõpõhõimu pillimiis	Setomaa Vallavalitsus suuv õnnõ:	
	Kasendi Maria – 71 25. jaanuar Ilolanga leelonaane	Evgenia Kvasova 90 Aleksandra Juhkam 90 Juliana Lillmaa 89 Olga Toomik 89 Johannes Kirsi 88 Ksenja Kadastik 87	

Kooltus „Midä ma saa eis’ tetä’, õt ellä’ kavva ja olla’ terveh?“

Jaanuarih ja veebruarih om Setomaal kooltus nuilõ, kiä’ tahtva’ asalikkõ tarkuisi ja tiidmisi, õt kuis vallalõ saia’ vannust harinõmisist ja kuvvamuudu hoita’ tervüst, ellä’ kavva ja olla’ terveh. Kooltuspäivi om kokko kol’, kõik erinevvil teemadõl, mia’ tävvendäse’ ütstõist.

Edimätsel kooltuspääväl 14. jaanuaril: õgapääväne liikuminõ ku elo üts jago
Kooltus om vastastigumõolinõ ja om ka’ liikumist. Mi kae kuuh üle uma õgapääväitse liikumisõ ja lõvvämi säält vahtsit väigokõisi võimaluisi tšuu inäp hinnäst liigta’. Mi mõtlõ tuugi’ läbi, õt kuvvamuudu väikost kasuligust sammust saasi’ harinõminõ.

Tõõsõl kooltuspääväl 11. veebruaril: tervüst piteh süük
Mi tii ütehkuuh kododsõ tervüsele hüä lõõnõsõõgi. Kõnõlõmi, panõmi kirja, õt midä om vaia, õt sõõgilavvalõ jovvasi’ tervüsele hüä’ sõõgi’, ja kuvvamuudu tuud õgapääväelo toimetamisi kõrval jouda’. Arotami uma parhillatsõ sõõgikava läbi ja mõtlõmi edimäitse’ sammu’ muutusõ jaost.

Kolmandal kooltuspääväl 25. veebruaril: positiivnõ ellosuhtuminõ
Kaemi ütehkuuh olukõrda „sa saa-ai vaest muuta’ asju, mäntse’ su ümbre omma’, a sa saat muuta’ umma suhtumist näidehe“. Mi luu pareba arvusaamisõ eishindä muutmisõst. Kohalolija’ saava’ võtta’ hindä elost mõnõ harinõmisõ, midä nä tahasi’ muuta’, ja kooltus avitas kasvata’ motivatsiooni ja mõistmisi, kuvvamuudu tuud tetä’.

Kooltust vii läbi OÜ Revolutsioon (Kadri Kangro ja Martin Mark).
Kooltuspäävä’ nakasõ’ kell 14 ja omma’ Setomaal, kotusõ’ andas tiidä’ õnnõ kirjapandnuilõ.
Ku tahat tulla’ kooltusalõ, sis panõ’ hinnäst kirja (info@setomaa.ee vai 510 6664). Kotussidõ arv on loet – kiä’ rutubahe hinnäst üles and, tuu om kiräh.

Kooltus om osavõtjalõ ilma rahalda’. Kooltusõ kõrraldas Setomaa Liit projektiga’ „Küläkogokundõ tugõvdaminõ läbi kuuhtüü“, raha liigus läbi LEADER-meetme.
Mano saat küüsüdä’: Kaja Tullus, 510 6664, info@setomaa.ee.

Seto Lauluselts Siidisõsarõ tennäs uma 25. juubõliaasta tähtsündmusõ toetajit:

Setomaa kultuuriprogrammi ja Talina liina.

Tennämi kõiki mi külälisi:

Setomaa sootskit, Folkloorinõvvukoko, leelokoori Kuldatsäuk, Tartost Noormõtsa Mari koorikõist, Talinast Sõsarõ, Sorrõseto, Hõpõhõimu koori, Seto Latsi Kuuli, Piret Torm-Kriisi uma kambakõsõga ja kõiki tõisi külälisi, kiä’ meid avvustamah käve’.

Avvustusõga Siidisõsarõ

Õnnitlõmi tillõkõisi vallakodanikkõ!

LENNA MARIE LEESI
LUUNA JAAKSON
RAAHEL ANDRELLER
KELLI ALJES
DAVID KUNGUS

Leinämi

† Liidia Leoste
† Janek Pulst
† Vladimir Villik
† Liidia Kudre
† Aivar Illak